

627

A

At the request of the

శ్రీమంత్రి. Telangana.
12/10/26

బమ్మెరపాతరాజు,

2.49

౧౯౦౬ క ర్త.

అత్తిలి స్థానికమధ్యమ పాఠశాలాంధో) పాఠ్యాంశములగు

అయ్య గారి వీరభద్రరావు గారు

ప్రకాశకులు.

టి. వి. రమణయ్య & బ్రదర్స్.

నేషనల్ బుక్స్ డిపో, రాజమండ్రి.

మొదటికూర్పు 1010 ప్రతులు

శ్రీమంజునరంజనీ ముద్రాక్షరశాలయందు ముద్రితము.

రాజమహేంద్రవరము

1926.

B

I

2-149

ప్రీతిక

భక్తాగ్రేసరులారా!

కవివరులలో నగ్రగణ్యుడును, ఆత్మకారవముగల్గిన మహనీయు
డును, సహజపాండిత్యసంపన్నుడును, అగు బమ్మెర పోతరాజు చరిత్ర
ము రచియింపవలయునని మనంబునగల్గిన యుత్సాహమును నాకుగ
ల సమర్థతాసమర్థతల నిండుకైన మదినెంచక సాహసంబున నిట్టిచరి
త్రమును సంపూర్తియొనర్చితి. వివిధగ్రంథ పఠనాదురంధరులుగు దో
షజ్ఞులీగ్రంథమునఁ గల నెరనులవదలి నరసములఁగొన బార్థన

అత్తిలి
1-1-1926 }

ఇట్లు విన్నవించు బుధజన విధేయుడు,
అయ్యగారి వీరభద్రరావు.

11

విషయ సూచిక

—:0:—

పుటసంఖ్య.

పోతనవంశము	1
పోతన పాండిత్యము గుఱించి	4
పోతన కడకు శ్రీనాథుడు మొదటి సారి వచ్చుట	7
శ్రీనాథుని విచారము	7
శ్రీనాథుడు వాహకులు లేని సవారి నెక్కుట	9
పోతన భాగవతము రచింపబూనుట	9
భాగవతాంకితము	10
శ్రీనాథుడు పోతన నవమానింప నేగి విఫలుడగుట	16
పురందరో పాఖ్యానము	21
పోతన విచారము	27
కర్ణాట ప్రభుడు వచ్చుట	28
భాగవద్దర్శనము	30
శ్రీనాథుని యధిక్షేపణము	31
భాగవతము జీర్ణమగుట	34
ఆంధ్ర భాగవత కవులు	36
గంగనార్యుడు	37
ఏర్పూరి సింగ నమంత్ర	37
వెంగండల నారాయణ కవి	40
భాగవతము నువ్వాసిన కవుల పద్యముల శైలి	41
కవిత్వ ప్రశంస	43
భాగవత భాషాంతరీకరణము	48

కాళీయపత్నిస్తవము	52
శ్రీధరాచార్యవ్యాఖ్యానమున కాంధీకరణము	53
అచ్చ తెనుగు పద్యములు	54
భాగవతమునందుగలదోషములు	56
కాలనిర్ణయము	65
పోతనవ్రాసిన గ్రంథములు	70
భోగినీదండకము	70
వీరభద్రవిజయములోనిపద్యము	73

N. B. సర్వసామ్యసంకలితములు ప్రకాశకులవి.

TPLA 1231 189

శ్రీదక్షిణమూర్తయేనమః

బమ్మెరహతరాజు

అష్టాదశపురాణాంబుల సంస్కృతంబున రచించిన వ్యాస కృతభాగవతము నీచుహసీయుం డాంధ్రీకరించె. ఆత్మగౌరవము గలిగిన కవిశ్వరులలో నీతఁ డగ్రగణ్యుడు.

సప్తసంతానములలోఁ గృతినొందుట ముఖ్యమని పూర్వపు నృపతులు కవిశ్వరుల నాదరించి వారలు రందించిన గ్రంథంబుల నంకితముఁగొని యాకవులకు ధనధాన్యంబులును, మాన్యంబులును, అందలంబులును, గుఱ్ఱములును, ఏనుంగులును అగ్రహారంబులు నిచ్చెడివారు. అందున కేయికవి.

“చ. అవనిపు డాదరించిన భటాళిభటుత్వముఁ నైదువైద్యముఁ
కవికవితామహాత్వమును గాయకుగానముఁ ఖాటిసేయున
య్యవ నిపు డాదరింపని భటాళిభటుత్వము నైదువైద్యముఁ
కవికవితామహాత్వమును గాయకుగానము గవ్వసేయునే.

అనియు

“అ॥ వె॥ ఆఘృదున్నయప్పు డందగుపూజ్యతే
లెక్కమీద నున్న లెక్కినట్టు
లతడు వోవువెన్క నంద రపూజ్యతే
లెక్కలేక నున్న లేగినట్లు.

అనియుఁ జెప్పియున్నవాడు. దేశంబున నొక కళ వృద్ధిఁజేయుట నృపతుల ధర్మము. కవిత్వముఁగూడ కళయే.

పూర్వకాలమున దైవకటాక్షముఁ బడసి కవనముఁ జెప్పఁగవి దేశమున కొక్కరుండే వెలసియుండె. ప్రస్తుతమన్నఁ బ్రతియూరను బ్రతియింటను గవులు వెలసిరన్నమాట జగద్వితమే. నేటికిఁజూడఁ గవులకుఁ బోషణము తక్కువయ్యె. అచ్చు చవకయ్యె. పుస్తకవర్తక మెక్కువయ్యె. 'ఇంటనుండిన మంటిపాలేగదా' యని కవీంద్రులు తాము వ్రాసినపుస్తకములపైఁగల శాశ్వతహక్కుల వదలి ప్రచురణ కర్తల కచ్చువేయించుకొనుట కిచ్చుచుండిరి.

ఇప్పుడు దేశమున ననేకులు బయలుదేరి వ్రాసిన పుస్తక రాజంబుల బరికించి వారివలె దానును 'కవి' యను నామముంచు కొనవలయునని నాలుగుబిరదము లుంచుకొని తామేదియో వ్రాసితిమని పుస్తకములఁ జంకనిరికించుకొని దిరుగు మహనీయుల నందము గనుచునేయుండిరి. మహాత్ముల గురిమర్మకులు ప్రపంచకమున బ్రబలిరి కాని లేకున్న వీరలు 'విరంకుశఃకవయః' యనెడార్యోక్తి సార్థకము తలక్రిందుగాఁ జేయకుండురా! ఆవిషయమై కవీంద్రుల ననవలసిన దేమియులేదు. ఆదరింపని భూవతుల ననవలసిన దేదియులేదు. ప్రచురించుచుండిన ప్రచురణకర్తల ననవలసినదియు లేదు. ఇంకెవరి ననవలసిన దనెదరేమో!—కవుల నాశ్రయించి వీడించి స్వల్పలాభములకు సంతసింపఁజేసి పురిగొల్పు దరిద్రదేవత ననవలసినదికాని భాషకొఱకు బాటుపడు కవుల ననవలసినదియులేదు.

ఏదరిద్రమైన నేమి ? ఎన్ని యిక్కట్లులు ప్రాప్తించిన నేమి ? స్వగౌరవరక్షకులు సంస్తవనీయులుగదా!—అట్టి మహనీయుం డి కథా నాయకుడగు బమ్మెర పోతనామాత్యుడని తొలుద్దొల్ల నే వ్రాసి యుంటి.

“సీ. కాండిన్యగోత్రసంకలితు డాపస్తంభ
 నూత్రుండు పుణ్యండు శుభగుడైన
 భీమనమంత్రికిఁ బ్రియపుత్రుఁడన్నయ
 కలకంఠి తద్భార్య గౌరమాంబ
 కనుబాప్తువరమునఁ గనియె సోమనమంత్రి
 వల్లభ మల్లమవారితనయు
 డెల్లన యతనికి యిల్లాలు మాచమ

ఆ. వె. లలితసూక్తి బహుకళా వేదికేసన
 దాన మాననీతిధనుడు ఘనుడు
 తనకు లక్కమాంబ ధర్మగేహినిగాగ
 మనియె శైవశాస్త్రమతము గనియె.

అని యీకవి భాగవతంబున తన వంశావళి స్పష్టపఱచెను. మఱియు
 తనతల్లి లక్కసుగుణములు వర్ణించి యొకటిరెండు పద్యములఁ జెప్పె.
 ఎట్లనిన ?

ఉ. మానినులీడుగారు బహుమాన నివారిత దీనమానస
 గ్లానికి దానధర్మమతిగౌరవమంజులతాగభీరతా
 స్థానికి ముద్దుసానికి సదాశివపాద యుగార్చనాచుకం
 పానయవాగ్భవానికిని బమ్మెర కేసయ లక్కసాక్షికి.

పైపదంబునఁ దల్లిదండ్రుల వర్ణించి.

కం. ఆమిధునమునకుఁ బుట్టితి
 మేమిర్వుర మగ్రజాతు డీశ్వర సేవా
 కాముఁడు దిప్పయపోతయ
 నానువ్యక్తుండ సాధునయయుక్తుండన.

అనుచుఁ దన వంశావళి తనవఱకే చెప్పి ముగించెను. అనగా బమ్మెరవారి వంశజులు కౌండిన్యగోత్రులనియు నంగు భీమనమంత్రికి నన్నయ యనునాత డుదయించెననియు, ఆయఁకు గౌరమాంబభార్య యనియు, నామిధునమునకు సోమనమంత్రి యుదయించెననియు నా సోమనమంత్రికి ధర్మపత్ని మల్లమాంబయనియు వారిరువురకు నెల్లన మంత్రి యుదయించెననియు నాయనకు మాచమభార్యయనియు నా మిధునమునకుఁ గేసనమంత్రి యుదయించెననియు నాతనికి లక్క మాంబ భార్యయనియు, నా కేసనశైవాచారసంపన్నుండనియు వారలకు (కేసనలక్కమాంబలకు) దిష్టయ్యయనియుఁ బోతయ్యయనియు నిరువురుపుత్రకు యుదయించిరనియు వ్రాసెను.

పోతన సహజపాండిత్యము గలవాడని యాతనిచేఁ జెప్పబడిన భాగవతాశ్వాసాంత గద్యవలన దెలియుచున్నది. అనగా నెకగురు నియొద్ద కావ్యాలంకార గ్రంథములు చదువకుండగనే దైవకటాక్ష మున నతడు పాండిత్యమును సంపాదించినట్లు భావము.

భాగవత గద్య.

ఇది శ్రీపరమేశ్వర కరుణా కటాక్ష కవితా విచిత్ర కేసనమంత్రి పుత్రసహజ పాండిత్య పోతనాత్య ప్రచీతము.

తాత్పర్యము.

ఇది (భాగవతము) పరమేశ్వరుని కరుణవలన పొందిన కవనము గల్గిన కేశనమంత్రి పుత్రుడైన పోతనామాత్యునిచే రచింపబడినదని యు భావము. ప్రస్తుతవిజ్ఞానకలితు లామాటచు పాటింపకను సందేహము మీరుపడవచ్చును. ఏలయనిన? భక్తినిశించి దేవాలయములు పాడుప డినవి. వేదములు కృశించినవి. ధర్మశాస్త్రములు తగులబడినవి. పురా

ణములు బూతులైనవి. ఇక నవనాగరికులకీ వాక్కులు నమ్మశక్యములగునా!

శ్రీమదా)మాయణంబున వాల్మీకి ముసీంద్రుడు “శ్రీరామచంద్రమూర్తి రావణ సంహార మొసరించిన పిదప సీతాపరివారయుతుండయి లంకనుండి పుష్పకంబున నయోధ్య కేతెంచె,,నని వ్రాసిన—అట్లుండునా? ఎచ్చటలంక? ఎచ్చటఅయోధ్య? కొలదికాలములోనయోధ్యకువచ్చెనాయని పరిహాసించి అట్టహాసములొనర్చి ప్రత్యక్షమిప్పుడే దియైన జాపుదురాయని కేకలువేసి బల్లలుకొట్టిన మహానీయులు కుశాగ్రబుద్ధినంతులైన పాశ్చాత్య దేశస్థులు వాయువిమానములు గల్పించిన వారిబుద్ధిచాతుర్యమునకు మెచ్చుకొని రామాయణముపై తాము పడిన దురభిప్రాయమును మఱల్చికొనునట్లు పోతననహజ పాండిత్యముగలవాడని నేటికినైన నమ్మక ముండరని నాతలంపు.

భక్తియోగమునకుమించిన యోగమేదిగలదు? ఈపోతరాజు ఏకశిలానగరవాసి. ఏకశిలానగరమనగా మెంటిమిట్టయని కొందఱును, ఓరుగల్లుని కొందఱును జెప్పుదురు. ఏకశిలానగరమన వాక్యార్థము ననుసరించి బొటిమిట్ట, యుతుకంటె ఓరుగల్లు, అనిచెప్పటయే బాగుగా నొప్పు. కల్లు, శబ్దము తాముగా వాడబడుచున్నది. ఉప్పు కల్లనవినమా అనగాఉప్పుతాయిగదా! మిట్టయనగుట్టకు పేరగునట్లుతోచు గాన నోరుగల్లనుటయే బాగు. ఇదిప్రతాపరుద్రునిచే బరిపాలింపబడినదని కొందఱు, కాదని కొందఱు నుడువుదురు. ఏదియైననతని వాసస్థలమే కశిలానగరము. ఈతఁడు చిన్నతనమునందు గోసంరక్షణార్థమై తన్నగరంబునకు సన్నికృష్ట పర్వతాగ్రంబున సంచరించుచున్న సమయంబున జిదానంద యోగీంద్రుడను ఋషిశ్రేష్ఠుడతనికి దృగ్గోచరుండై నంతనాపోతనామాత్యుఁ డమ్మహాత్మునిఁగాంచి యతనిదాపునకుంజని

యత్యంతభయభక్తుల నననశకరీరుడై యభివందనంఘనరించి శరణు
జొచ్చితి నని పలుక నాతపోధనుడు బాలకుడగుపోతన యందవ్యాజ
కరుణనుంచి క్రామమంత్రమునుగ్రహించి తదనుష్టానక్రమం బశేష
ముదెల్పి కృతార్థుండవు గమ్మనిదెల్పె

ఈచరిత్రము కొందఱు నిజమనియుఁ గొందరన్యతమనియుఁ బ
లుకుచుండిరి. ఎట్లనిన నీతఁడుజిదానంను యోగీంద్రకరుణాకటాక్షులబ్ధ
తారకమంత్ర జనితకవితా సుధారాశిగనుక నాయోగీంద్రుండు తనకుగు
రువు గనుక తనగురుస్మరణ దానురచించిన భాగవతమునందెచ్చటనైన
వ్రాసెనా? అట్లు వ్రాసినట్లు గనపట్టదు. ఎట్లువ్రాసియుండెనని చదు
వరు లనుకొనకబోదు. అదెట్లనిన “అనియిష్టదేవతలఁదలంచి చింతించి
దినకర కుమారప్రముఖులందలంచి ప్రధమకలితా విరచిన విద్యావిలా
సాతిరేకి వాల్మీకి నుతియించి హనుగ్రీవ దయజర పరిమళిత నిగమ ని
వహవిభాగ నిర్ణయనిపుణ తాసములాసుండగు వ్యాసునకుఁమ్రొక్కి శ్రీ
మహాభాగవత కథాసుధారస ప్రయోగికి శుకయోగికి నమస్కరించి
మృదుమధుర వచనవర్గపల్లవిత స్థాణునకుం బాణునకుం బ్రణమిల్లి కతి
పయస్లోక సమ్మోహితనూరు మయూరు నభినందించి మహాకావ్య కళా
విలాసుం గాళిదాసుఁగొనియాడి కలికమలర విభారవింబాగడి విగళితా
ఘ మాఘుంబూజించి యాంధ్రకవితా గౌరవజన మనోహరినన్న సూ
రిం గైవారంబుసేసి హరహరచరణారవింద వందనాభిలాషిందిక్కున
మనీషింబూజించియు మఱి గూ నిరతపూర్వకవి జనసంభావనంబు గా
వించి వర్తమానకవులకుం బ్రియంబువల్కి భావికపుల బహూకరించి
యభయకావ్య కరణదత్తుండనై”

అని యున్నది. అనగా వాల్మీకుని, వ్యాసుని, శుకయోగిని,
బాణుని, మయూరుని, కాళిదాసుని, మాఘుని, భారవిని, ఆంధ్రకవి

తారచనాదురంధరులగు నన్నయను, తిక్కననుగొల్చి యప్పటికాలపు కవులను గొల్చి భావికవులను బహూకరించి తానువ్రాయబూనునది యని వ్రాసె. పైన పోతనజెప్పిన గద్యలోఁ జిదానందయోగియొక్క ప్రశంసయేలేదు. అచ్చటగాకున్న తనగ్రంథమునం దెచ్చటనుగూడ నుదహరించియుండలేదు. గనుక జిదానందయోగివలన పోతన రామ మంత్రము నుపదేశమొందిన చరిత్రము పుక్కిడిపుకాణమని కొందఱు కొనెదరు. ఏమియైన నామహానుభావుని పాండిత్యము సహజపాండిత్య మని నమ్మవచ్చునుగదా. అది యెట్లు నమ్మవచ్చుననెదరేమో. పోత నామాత్యుండు చిదానందయోగివలన శ్రీరామమంత్రము నుపదేశము నొంది యాభక్తపత్నలుఁడైన శ్రీరామచంద్రుని దయాలబ్ధకవితా సుధారాశియనిన నాతని పాండిత్యమిట్టైనను సహజపాండిత్యమే. అయ్యది నిర్వివాదాంశము.

ఈకవికిఁ బరమేశ్వరసాక్షాత్కారముకూడ గలదని జెప్పదురు. ఈయనకు శృంగారనైషధమును, భీమఖండ కాశీఖండములును, రచియించిన భారద్వాజసగోత్రసంభవుడును, ఈశ్వరార్చనాపరుడును, బ్రహ్మాదత్తవరప్రసాదుఁడును, కవిసార్వభౌముడును, రావుసింగభూషాలుని సంస్థానమందున్న శ్రీనాథకవివరుని సోదరి నిచ్చియుండెనట బావ ముడి నిరంకుశకవనము జెప్పుచుండియు భూషాలురకు కృతినిచ్చి యైశ్వర్యంబు గడియింపవలెనను విషయము—ప్రస్తుతకాలము నాంధ్రేయభాషల మాన్యముల నమ్మియైన జదివి ప్రభువులదరి గొప్ప యుద్యోగముల సంపాదింపవలయునని కుతూహలంబుతోలి కవివర్యు బూర్వమట్టికోర్కె ప్రభవించుచుండెడిది.

పోతనామాత్యుడు కవనము జెప్పగలిగియు నొరుల కంకితమిచ్చుటలేదనియు ద్రవ్యమును గడించుటలేదనియు శ్రీన సును మనం

బున జింతించి బావమఱదింజూచి యేవుత్తమైన రచియుంచి భూపతు
ల కంకితమిచ్చి సుఖపడరాదా! యని పలుతెరంగులదెలుప నాపోత
నామాత్యుండు సృష్టిస్థితిలయకారకుడైన ఋషిమేశ్వరునకిచ్చు కృతిన
రలకిడుట నుచితమగునా? మల్లెకుఁబోయునీరు పల్లెరునకు బోయు
దురా!— నీయభిప్రాయమునకు నామదిసమ్మతించునా? నాయొద్దనిట్టి
ప్రసంగముల నుడువవలదనిదెల్పి యాతనియూరడించెనట.

పాపము! శ్రీనాథకవికి మనశ్శాంతికలుగునా! ఎట్లుకలుగును? దరిద్ర
జీవితచే బీడింపబడుచుండిన పోతనకు ననసోదరినిచ్చినవారలు కనరా
నిపెక్కు బాముల నెందుచుండుటయు నాయొక్కట్టులఁగనుచు వినుచు
నున్నమనసు మనసుగనుగిడునా? ఆఁచనఁజూచునా?— ఇట్లుండమన
శ్శాంతియొట్టుండును?

శ్రీనాథకవిండు సామదానభేద నాడోపాయమును నుపయో
గించియైన బావమఱది మనసుద్రిప్పి నరాకింకమిడునట్లుగావించి యెన
లేని ద్రవ్యమువారలకు వచ్చునట్లునరించి తనతోబుట్టువు సుఖమంద
జేయఁదలంపుగలవాడై బోయాలఁబిలిపించి అందఱమెక్కి యేకశిలా
నగరప్రాంతమునకు వచ్చుచుండెను.

పోతనామాత్యునకు పితృర్జితపు భూమి కొలదిగా నున్నందున
దానిని సేవ్య మొనరించుచుండెను. ఆనాడు పోతన పొలమును
దున్నించుచు దానొక గట్టున నాశీనుడై యుండ సవారిమోత
దిక్కును భేదిల్లునట్లుగను దిగ్గజములు త్రుళ్ళునట్లుగ నాకసము వీగు
నట్లుగ భూనభోంతరాళములు నిండవచ్చుచుండుట పోతన కనెను.
‘ఏమిచిత్రము!’ ఆయందళము సమీపించుచున్నది ముందువైపున
మ్రోయువాండులేకయె వెనుకవైపున నూలుగుచున్న బోయిల
తోడనే వచ్చుట కాశ్చర్యము నెందుటకేమినింత. అయ్యది పొలము

దున్ను సేవకుడుగని వింతగ పోతన్ననుగని: బాబూ! ఆపల్లకిని గనుడన నాతండుగని చిరునగవున బెదవివించి తనసేవకునితో నో! నీవొక యెద్దునుతోల్పివైచి మిగిలిన దానితో భూమినిదున్నుమన నాతఁ డట్లొనరింప పల్లకిగల శ్రీనాథుఁ డయ్యదిగను నేనొనర్చినపని యాత డెరింగి యొక్కపుంగవముతోడనే నేల దున్నింపుచున్నాడని మది విస్మయ మొంది “ఏమగునో చూచెద” నని వెనుకబోయిల గూడ నాతడు తగ్గుడని యాజ్ఞాపించెను. గాలిలో నెగురుగ్రద్దవిధమున నిరాధారమై శ్రీనాథుని తపోమహత్వమున పల్లకి వేగముగావచ్చుట సోతన గని తనసేవకునకు నాగలికిఁగట్టిన రెండవయెద్దునుగూడ విప్పి వేయుమనియు నీవుతప్పకొనుమనియు జెప్ప నాత డట్లొనరింప నాగలి విచిత్రగమనముతో నాభూమినిదున్నుటగని శ్రీనాథుండు తానొనరించిన పనులకుఁ బోతన వశీకరుఁడుకాడని ఆదోళికమును దిగి పోతనను సందర్శించి కృతసపర్యుడై నిలయమునకుజని భోజనానంతరమున దన రాకనంతయు బావమఱిదికి నెఱింగించియు విఫలమనోరథుఁడై తన గ్రామమునకరిగెననియు గాధకలదు.

భాగవతము పోతన రచించుట.

కవులకుఁ గలలలోఁ బరమేశ్వర సాక్షాత్కారము కొత్తగాదు గనుక భోతనామాత్యుని స్వప్నమందు శ్రీరామమూర్తి సాక్షాత్కరించి భాగవతముఁ దెనిగింపుమనినట్లు చెప్పెనట. అందుల కీత్యంపు

కం. పలికెడిది భాగవతమట

పలికించెడువాడు రామభద్రుండట నే

పలికిన భవహరమగునట

పలికెద వేరొందు గాధ పలుకగనేలా !

అని చెప్పియుండెను. ఈతడు శ్రీరామకటాక్షమున దానురచించబోవు

భాగవతములో సంస్కృతమునకంటె సధికగ్రంథము జేర్చుటకు తనకుం
గల యిష్టము నూచించుట కీ క్రిందివిధమున నొకపద్యమును వ్రాసెను.
ఆ॥ వె॥ భాగవతము దెలసిపలుకుటచిత్తంబు

శూల్పికైన తమ్మిచూల్పికైన
విబుధజనులవలన విన్నంతగన్నంత
తెలియనచ్చినంత దేటబటతు.

పోతనామాత్యుడు తనకవిత్వశైలింజూచి తనకుగల యభిప్రాయము
నూచించుట కొక పద్యము వ్రాసెను

కం. కొందఱకు దెనుగుగుణమగు

కొందఱును సంస్కృతంబుగుణమగు రెండున్

గొందఱకు గుణమాలగు నే

నందఱమెప్పింతు గృతులనయ్యెయెడలన్.

పోతన తనకుఁ బూర్వపుకవులగు తిక్కనాదికవులందఱు పురాణాదుల
దెనిగించినను భాగవతముఁ దెనిగించకునికి దాని రచియించి తరింప
నెంచినట్లు వక్ష్యమాణవిధంబున దెల్పు.

మ. ఒనకన్ నన్నయదిక్కనాదికవు లీ యిష్టం బురాణావధుల్
దెనుగుల్ సేయుదు మత్పరాకృత శుభాధిక్యంబుదాన్వేదో
దెనుగుంజేయును మున్నుభాగవతమున్ దేనిం దెనింగించి నా
జననంబున్ సఫలంబుసేసెన బునర్జన్మంబు లేకుండగన్.

పోతన శ్రీమదాంధ్రభాగవతమును నరాకింతమీయక పరమేశ్వరున
కంకితమిడె.

అంకితము.

పోతనయునచ్చిన యంకితమునందు కొంత రామాంకితముగనుండె.

కం. శ్రీమద్భక్తచకోరక

సోమవివేకాభిరామ సురవినుతకుడె

స్తోమ నిరలంకృతాసుర
రామా! స్తీచుతస్తీచు రాఘవరామా !

కం. శ్రీమహితవినుత దివిజ
స్తోమ యశస్సీమ రాజసోమసుమేరు
స్తేమ వినిర్జితభార్గవ
రామా! దశాననవిరామ రఘుకులరామా !

కం. శ్రీవిలసితధరణీతన
యావదనసరోజవాసరాధిపసిశ రా
జీవదళనయన నిఖిల ధ
రావరసుత సుగుణధామ రాఘవరామా !

ఇట్లా ధారములు గలవుగాని కొన్నిచోట్ల కృష్ణ నామాకింతముగూడ
నుదహరించినట్లును గలవు.

శ్రీ. శ్రీకరకరుణాసాగర
ప్రాకటలక్ష్మీకళత్ర భవ్యచరిత్రా!
లోకాతీతగుణాశ్రయ
గోకులవిస్తార నందనోపకుమారా !

శా. శ్రీకైవల్యపదంబుజేకుటకునై జింతించెదన్ లోకం
తొకారంభకు భక్తపాలనకళాసంకంభకున్ బానవో
ద్రేకస్తంభకుఁ గేళిలోల విలసద్దృగాలసంభూత నా
నాకంజాతభ చాంకకుంభకు మహానందాంగ నాడింభకున్.

షష్ఠ్యంతములందు

ఉ. హరికినందనగోకుల విహారికి జక్రసమారదైత్యసం
హారికి భక్తదుఃఖపరిహారికి గోపనితంచి నీమనో

హరికి దుష్టసంపద హరికి, ఘోషకుటీపయోఘృతా
హరికి బాలకగ్రహ మహాసురదుర్వనితాప్రహరికిన్.

ఉ, శూలికి నీతిశాలికి వశీకృతశూలికి బాణమాస్త్రని
ర్మూలికి ఘోరనీరదవిముక్త శిలాహతగోపగోపికా
పాలికి వర్ణధర్మపరిపాలికి నర్జునభూజయుగ్మ సం
చాలికి మాలికిన్ విపులచక్రవిరుద్ధమరేచిమాలికిన్.

ఉ, తుంతకుగాలియోరగ విశాలఫణావళిన ర్తనక్రియా
రింతకు నుల్లస న్యగధరాజచతుర్విధఘోరవాహినీ
హంతకు నింద్రనందనని యంతకు సర్వచరాచతావళీ
మంతకు నిర్జితేంద్రియసమంచితభక్తజనానుగంతకున్.

ఉ, న్యాయికి భూనురేంద్రమృతనందనదాయికి సాధుజనానురాగసం
స్థాయికి భూతసమ్మద విధాయికిసాధుజనానురాగసం
ధాయికి భీతదీప్త్రపరిధాయికి బద్ధభవాండభాండని

ప్రార్థాయికి గోపికానివహమందిరయాయికి శేషశాయికిన్.

పైపద్యములబట్టిచూడ బమ్మెరపోతనామాత్యుని యుపాసనాదైవము
శ్రీరాముడనియా? లేక శ్రీకృష్ణుడనియా?

చిదానంద యోగీంద్రునివలన శ్రీరామమంత్రము నుపదేశము
నొందియున్నవాడని దొల్త నేనుడివితిమి కానబోనయిష్టదైవమునిశ్చయం
దేహముగా శ్రీరాముడేయనితలపవలయును.

శ్రీరాముడేపోతనయిష్టదైవమైనయెడల శ్రీకృష్ణునిపేర నంకిత
మిడిన పద్యములుగలవు. శ్రీరాముడే యిష్టదైవముగాగలిగినకవి శ్రీరా
మనామమునే యుదహరించవలయునుగాని శ్రీకృష్ణనామమేల యుద
హరించె?

పోతన శ్రీరాముని పరముగను శ్రీకృష్ణ పరముగను బన్యము లఁజెప్పియుండెను. అందువలననాతడు నిందుడుకాదు. విష్ణున కనేక నామములుగలవు. రాముడన్నను కృష్ణుడన్నను విష్ణునామములే కదా:—పోతన రాముడు విష్ణువుయొక్క రూపమేయని మనంబుననెంచి యిట్లు వాసియుండెను కాని గూతనియిష్టదేవము తప్పక శ్రీరాముడే

విష్ణునామములు (శ్లోకములు)

శ్లో॥ విష్ణుర్నాయకః కృష్ణోవైకుంఠోవిష్ణురశ్రవాః
దామోదరోహృషీ కేశః కేశవోమాధవస్వభూః
దైత్యారిః పుండరీకాక్షో గోవిందోగరుడధ్వజః
పీతాంబరోచ్యుతశ్యాజ్ఞి విష్వక్సేనోజనార్దనః
ఉపేంద్రో యింద్రావరజశ్చక్రపాణిశ్చతుర్భుజః
పద్మనాభో మధురిపుర్వానుదేహస్త్రివిక్రమః
దేవకీనందనశ్శౌరిః శ్రీపతిః పుష్కరతామః
వనమా లీలలిధృంసీ కంసారాతిరథోక్షజః
విశ్వంభర్త కేటభజిద్విధుశ్రీ వత్సలాంభనః
గదాగ్రజోముగజకేశో దాశాన్వోదశరూపభృత్॥

(అమరసింహుడు)

విష్ణువుయొక్క నామములు. నామములయొక్క యర్థము.

- 1 విష్ణుః విశ్వమున వ్యాపించియుండవాడు
- 2 నాయకః (1) నరశరీరమును బొందినవాడు
(2) జలమే స్తానముగాగలవాడు
(3) నరసమూహమునకు స్థానమైనవాడు
- 3 కృష్ణః (1) అన్నిటి జేయువాడు
(2) నల్లటివాడు

- 4 నైకుంతః వికుంతమును తల్లియందవతరించినవాడు
- 5 విష్టరశ్రవాః దర్భముడివంటి చెవిగలవాడు
- 6 దామోదరః ఉదరమున దులసిమాలగలవాడు
- 7 హృషీకేశః ఇంద్రియముల కీర్ష్యుడు
- 8 కేశవః (1) మంచివెండుకలుగలవాడు
(2) కేశమును ననురుని జంపినవాడు
- 9 మాధవ (1) లక్ష్మీధేనికి భర్త
(2) మదుననెడి వాని పెద్దకొడుకు మధుడు అతని
నంశమున బుట్టినవాడు.
(3) శత్రువుల గంఢింహజేయువాడు
- 10 స్వభూః తనంతట దాని పుట్టినవాడు
- 11 దైత్యారి దైత్యులకు శత్రువు
- 12 పుండరీకాక్షః తెల్లదామరవంటి కన్నులుగలవాడు
- 13 గోవిందః భూమినగాని, గోవునుగాని, స్వర్గమునుగాని, వేద
మునుగాని, పొందెడువాడు.
- 14 గరుడధ్వజః గరుత్మంతుడే ధ్వజముగాగలవాడు
- 15 వీతాంబరః పచ్చని బట్టగలవాడు
- 16 అచ్యుతః తనచోటుననుండి భంశముకొందనివాడు
- 17 శార్ఙ్గ శార్ఙ్గమునెడి విల్లుగలవాడు
- 18 విష్వక్సేనః అంతటవ్యాపించిన సేనగలవాడు
- 19 జనార్దనః (1) సముద్రమధ్యమున నుండు జనులను ననురులఁ
బీడించువాడు
(2) పశుకాలమున జనులను బీడించువాడు.

- 20 ఉపేద్రః (1) ఇంద్రుని కు దమ్ముడు
(2) ఇంద్రుని రక్షించుటకై యతనియొద్దనున్నవాడు
(3) ఇంద్రుని లోకముకంటె పెరిగి లోకముననుండువాడు
- 21 ఇంద్రావరజః ఇంద్రుని కు దమ్ముడు
- 22 చక్రపాణిః చక్రము హస్తమునందుగలవాడు
- 23 చతుర్భుజః నాలుగు చేతులుగలవాడు.
- 24 పద్మనాభః పద్మము హాభియందుగలవాడు.
- 25 మధురిపుః మధువనెడి రాక్షసునికి శత్రువు.
- 26 వాసుదేవః (1) వసుదేవుని కుమారుడు.
(2) అంతట వ్యాపించినవాడు.
- 27 త్రివిక్రమః బలిబంధన కాలమున మూడులోకములను మూడుడుగులచే గెల్చినవాడు.
- 28 దేవకీనాదనః దేవకీదేవి నుతుడు.
- 29 శౌరిః శూరునియొక్క మనుమడు.
- 30 శ్రీపతిః లక్ష్మీదేవికి భర్త.
- 31 పురుషోత్తమః పురుషులకుండుత్తముడు.
- 32 వనమాళీ పాదములవలకు వేలెడుపుష్పమాలిక గలవాడు
- 33 బలిభవంసీ బలినణచినవాడు.
- 34 కంసారాతిః కంసుని శత్రువు.
- 35 అధోక్షజః (1) ఇంద్రియముల నధఃపరించి జనించినవాడు
(2) జితేంద్రియములకు బ్రత్యక్షమగువాడు.
- 36 విశ్వంభరః విశ్వమును భరించినవాడు.
- 37 కైటభజిత్ కైటభుడనె డనురుని జయించినవాడు.
- 38 విధుః శత్రువులను వ్యభిచేరినవాడు.
- 39 శ్రీవత్సలాంభనః-శ్రీవత్సమనెడు మచ్చగులుతుగాగలవాడు.

ఈపోతన కపిందునివిషయమై చిత్రచరిత్రముల నేకములు గలవు. అవి యదార్థములైనను గాకున్నను రసపంతముగానుండునని వ్రాయుచుంటిని.

శ్రీనాథకవి తనబావమఱిది యెన్నితెఱుగులజెప్పినను తాను వ్రాసినపుత్తమునంకితమిచ్చి తనదారిద్ర్యము బాపుకొనలేకపోయెనని యు నాతని నెవ్విధంబు నైన నరకృతినిడుటకు సమ్మతింపఁ జేయవలయు ననియునెంచి కొంతపరివారముతో వివాహమున కెత్తాపునకో పోవు చున్న వారలవలె నేకశిలానగరంబునకుజని బావమఱిదిగాంచిన నాత డువారలజూచి యర్ఘ్యపాద్యాదివిధుల బూజించి యుచితాసనములని చ్చి మఱలతన దేవతామందిరంబునకఱిగి నిష్టాగరిష్టుడై భాగవతమును రచియించుచుండ నాతనిభార్యయేతెంచి భర్తనుగాంచి గృహంబున తగుసంభారములేవియులేననియు నీదినంబున బందుగులెందరో వచ్చి యుండిరనియు దెలుపనాతండు గృహంబున నేపదార్థములును లేకుం డుటకు మనంబున దిగులొంది యెద్దియును దోచక తానువ్రాయు చున్న భాగవతముగల తాళపత్రంబులపై తనఘంటముతో నెద్దియో యాలోచించుచుఁ బొరపాటునబాడచి యెవరినైననాశ్రయించి గృహ మునకుఁగావలసిన వస్తునికరములదేవలయునని రామస్మరణమొనర్చు చు నాపురిఁగల యొకధనవంతుని గృహంబున కరిగెను.

తనకలిమిజూచుకొని మిట్టపడు లుబ్ధాగ్రేశ్వర చక్రవర్తులకు దీనజనరక్షణము, పండితపాలనము, ఆశ్రితరక్షణము, సద్వినియోగచింతనము, సదాచార సాంప్రదాయములు, పుణ్యపాపములు, దానధర్మములు, ధర్మాధర్మములు, భక్తివైరాగ్యములు, శృతిస్మృతులు, కావలయునా! ఎంతకాలమును బ్రపంచకమంతయు నార్జించవలయునను గోరికమేరమీరియుండును. ఆసలు పర్వతముల నదుల సముద్రముల నంతిరిక్షమార్గముల దాటునుగాని కాళ్లు గడపలు దాటనట్లు వారలెం

తయోచించిన నొకనికి నేజన్మమునైన నిచ్చియుండినగానితనకీజన్మమున సంపదగలుగదు. ఈజన్మమున బెట్టిన ముందుజన్మమున గలుగునని పెద్దలు నుడివెదరు.

శ్లో॥ అదానదోషేణభవద్దరిదో
దరిద్రదోషేణకరోతిపాపం
పాపాదనశ్యః పునర్దరిదో
పునర్దరిదో పునరేవపాపి॥

అనగా తానొకరికి బెట్టనియెడల దరిద్రుడు కాగలడనియు దరిద్రుడైనందువలన పాపకృత్యములు సలుపవలయుననియు పాపకృత్యములు సలిపినందువలన దరిద్రుడై పుట్టవలయుననియు దరిద్రుడై పుట్టి పాపములసల్పవలయుననెడి నీతిశాస్త్రముననుసరించి యొకరికి తా బెట్టి యనుభవించినవానిదేజన్మ. లేనియడల మధుమక్ష్మికములు పుష్పరసమును సంపాదించి చెట్లతొర్రలనుంచి తామనుభవింపక నొరులకు బెట్టక నెలుగులకునొప్పగించిన లుబ్ధుని ద్రవ్యము భూపాలునికట్లుజేరును. ఆకామముననుండిన ద్రవ్యవంతులిప్పటిచారలవలె మితిమీరిన లుబ్ధత్వమున నుండెడివారుకారు. కొంచెమైన ధర్మాధర్మముల విచారించెడివారని పెద్దలవలన దెలియుచున్నది.

పోతనామాత్యుడా లక్ష్మీపుత్రునిగని “నాయనా! నాగృహం బునకు బందుగులువచ్చి యున్నవారు వారుశతమునకు మించియుండిరి. పేదవాడనుగనుక బ్రాహ్మణసమారాధనానిరోధము గానీయక తగుసంభారములనన్నిటిని నీవిచ్చినచో నీబుణముఁ గొలది దినంబులలోఁ దీర్చికొనియెదననుమాటల నాభాగ్యవతుడాలించి “సరిలెండు సొమ్మునకేమి? మాసేవకుడు కొలదిఘడియలలోవచ్చును. ఆతడు వచ్చినపిదప మీమికావలసినవన్నియుఁ గొనిపొండన పోతన కాలాతీతమునకు మనంబున మిగులబొగలుచు నేడెటుగౌరవము దక్కగలదో

గదా! భోజనకాలమాసన్నమైనది. ఇంతవఱకు నేమియు నింటిలోఁబా
కసన్నాహములు జరుగుచుండవుగదా! నన్నెట్టులైన వంచన మొనర్ప
నొచ్చిననా బ వమఱదికి లోకవజిక్కుచు. పేదతనముపూర్తిగ వెల్లడి
యగును. నరకృతినెచ్చి యీపేదరికము మాన్పుకొనరాదాయని పలు
మరు పదుగురిలోనన్న దూషించునుకాబోలు దైవమా! నేనేమిచే
యుదు నాపాలిటిపరాత్పరుండా శ్రీరామమూర్తి, ఆశీతజనవత్సలుడు
దుష్టశిక్షణశిష్టరక్షణదక్షుండు, రఘురుల క్షీరకూపారక్షపాకరుడు, సీ
తాముఖసరోజవిభాకరుడు. పితృవాక్యఽరిపాలితుడు, మునిజనరక్షితు
డు, దనుజశిక్షకుడు, రావణసంహారకుడు, విభీషణచరదుడు, లక్ష్మణా
గ్రాహుడు, శ్రీరాముడేనాకీ విపత్తుచూడి రక్షించువాడని నిమిలితగోచ
నుడై పరమేశ్వరధ్యాన మొనర్చుచుండె

భక్తవత్సలుడగు శ్రీరాముడు తన భక్తునకు నేడు పరాభ
నము శ్రీనాథుని వలన గలుగుచున్నదని శ్రీరాముండచుజస్సీతా సమ
న్వితుడై యుప్పరివాంశ్రుచూపంబుల దగు సంభారములగొని పోయి
పోతన గృహంబునజేర్చి పెద్దపెట్టున రోదనము నేయుచుండ పోతన
తల్లి లక్కమాంబ దయార్ద్ర దృష్టితో మామూన్వహులని యెరుంగ
జాలక “ఏమిరా! నాపోవుచుంటివన నా పెద్ద యుప్పరి వేసంబుననున్న
శ్రీరాముడు తన వీపుసూప నచ్చట మూడుతావుల రక్తము స్రవించు
చుండుట కచ్చెరువొంది లక్కమాంబఁ అదేమిరా” యన నాతఁడు
వెక్కివెక్కి యేళ్ళచు “అమ్మా! సంభారముల నెట్టి యింటినుండి
మమ్ము గొంపోవలసినదిగా బోతయ్యగారాజ్యయిన నాసరకులగొని
వచ్చుట కించుకంతతడవొనరించిన మమ్ముల నీగతి గోపించి శిక్షించి
రనుటయు నాపెవిని మనంబున తన సుతుడట్లొనర్చునాయని వితర్కిం
పక నేమో యెట్టివారైన నరిషడ్వర్గములకు లోనయి తమతమ సద్భా
వంబుల వదలినవారలు లేరా! యని మనంబున నిశ్చయించుకొని

సరిలేమ్ము నాయనా! నానుతుని మందలించెదను. ఒడలెరుంగక నిట్టి దెబ్బలగొట్టినాడుగదా! యని పలుమరువగచి వారల సాగనంపె. తదు పరి నారదృశ్యులై చనిరి. గృహమున వంటలు సర్వమును సిద్ధము గుచునుండె.

రెండు యామములు దాటినపిదప పెట్టి వలయు సామగ్రినిచ్చి పోతన నంప నేమియు దెలియక నాసఱకులగొని పోతన గృహమున కరుదెంచె. గృహమున సర్వమును సంసిద్ధముగుటయు నీతనికె యంద రెదురుగాంచు చుండుటయు పోతన గని యత్యాశ్చర్యకలిత వృద్ధ యారవిందుడై తల్లినిగని రహస్యంబునఁ పదార్థము లెటనుండివచ్చిన వన? నాపె తనయునిగని నిలుపరానికోపంబునఁ నీవెంతయో సజ్జచుడ వనియు జితేంద్రియుడననియు మిక్కిలి సంతసించు చుంటిని కావి నీవిట్టి నిర్దయ మనస్కుడవని తలఁపనైతి” నపుడు పోతన “తల్లీ నే నొర్పని నిర్దయకృత్యమేది కలదు? తెలిసినేనేమియు దోసపుడని గావించలేదు. అజ్ఞాన వశంబున నేదియైన గావించిన తమింపవలయును. అట్టిదియైన నే నొనర్చితిననియు జెప్పలేననిన “చాలు! చాలు! నీవు దోసమొనరించుటయేకాక జడునిభంగి సూన్యము వదలితివా! నీకింత కండ కావరమా! దీనులపై నింత నిర్దయయా!” యని పోతనను లక్క మాంబ పలుమరు నిందింపుచుండె “అమ్మా. యెందులకీ ములుకుల వంటి పలుకుల నామనము నొప్పించెదవు. మనో వాక్కాయ కర్మలచే నేనెట్టి దోసము జేయలేనని నొక్కి పక్కాణించగలను నీవెరింగిన దేదియో నాపై దయయుంచి తెలుపుమన నాపె కోపము నొక్కింత శాంత పఱచుకొని “నీవు పెట్టిగృహంబునుండి సరుకుల నుప్పర వాండ్రచే దెప్పించితివా? వారల నేమిజేసితివి?”

“తల్లీ! నేనిప్పుడే పెట్టిగృహంబునుండి యాతససేనకులచే: బట్టించుకొనివచ్చితి. ఉప్పుదులెవరో నేనెరుగ వారలమొగములైన నే జూడలేదు వారలచే నేనేడ పదార్థముల బంపుటేడ అంతయుగల్గి.

“ ఏమిచిత్రము ! నీవెరుగననుచుంటివి నీవునిర్దయగో వారల బడమోదితివనియు నందొకని వీవునగల రక్తసిక్తమగు గాయముల మూటని నాకుఁజూపి మిగులనేడ్చిరి. నీవింతజడువవైతివని మిగుల వగచి నే నిప్పుడు నిన్నునుగ సాహసించితి”

“ తల్లీ ! నీపాదముల సాక్షిగా నాయుషదైవమగు రామపాదా రవిందములసాక్షిగానే నేదోసంబు నెరుగ” నని మిక్కిలి విచారించి యదియంతయు భగవన్నాయగా నున్నయదియని తల్లిపాదముల బట్టు కొని నీవుధన్యురాలవు. భగవంతుడు నీకట్టివిధమున పాఠాత్కరించె. లేకున్న నాసంబారముల నేజంపియుండలేదు. ఇది యంతయు దప్పక నీశ్వరవిలాసముగ నేయన్నది నీచార్తత్రాణపరాయణుడగు శ్రీమన్నారాయణుని దివ్యసుందరవిగ్రహము జూడ నోచుకొంటివి. నేపాపాత్ముడ నాకట్టి భాగ్యములేదని మిగులవగచి కాలాతీతమైనందున భోజనమునకు బంధువర్గముతోలేచి దేవతారాధన వీరము కడకుజని యధావిధిగా బూజించి నివేదన మొనర్చినపిదప నాపుస్తకముల నెప్పటితావున బెట్టినవసరమున తానువ్రాయుగ్రంథమున మూడు రక్తబిందువులును అంకు మూడురంధ్రములునుగాంచి నివ్వెర గొంది గతంబంతయు దర్శించి తల్లి నుడివిన సృత్తాంతంబునకు నిందుమూడు రక్తబిందువులుండుటకు నుప్పరికి మూడుగాయముల జూపుటకు బాగుగా సరిపోయినదని శ్రీరామచంద్రుడే భక్తసంగరక్షణార్థము నచ్చేసని యోచన మెద్దియునోచక నందు తాగుచ్చిన గంటపు పోటులు నేరస్థాపన మొనరించి శ్రీరామమూర్తి తల్లికి నివేదించెనని యు గ్రహించి జరిగినవృత్తాంతమునంతయు భోజనకాలమున బందుగుల సమక్షమున మాతకు నివేదించె. వినినవారందరు నాశ్చర్యముగలవారైరి. శ్రీనాథుడు బాసమఱికిని వంచినదలచిన దలపులు విఫలములై నచ్చిసదానని తన సగరంబునకు సుడిపి రంబుతో సరిగె.

ఏమి పరమేశ్వరుని విలాసము. భక్తవశీకరుడను మాట పైన జెప్పబడిన చరిత్రములవలన యదార్థమని యనవచ్చుగదా భక్తవిజయమందు భగవంతుడు భక్తులకుఁ దోడునీడయై సంచిరించిన గాధల జదువలేదా! భక్తవిజయమునగల నొకచరిత్ర మిందుపొందుపటచెద. ఏలయనిన? పరాత్పరుడు భక్తులవెంట నంటియుండి కార్యముల నేర వేర్చునన తార్కాణముగా నుండునని యూహించితిని.

పరమేశ్వరుడు భక్తులవెంటి “గోవు వెంటవగులుకోడెభంగి” సంచిరించుచుండు.

పు రం ద రో పా ఖ్యా న ము

పండరినగరి బూర్వము పురందరుడను ధనికుడు లుభాగ్రగణ్యుడై యుండెడివాడు ఆతనిభార్య మిక్కిల పతివ్రతయై అన్నులమిన్నయై అర్థజనపారిజాతమై యుండె ఒకదినంబున పండరినాధుడు (శౌరీ) వృక్షబాహ్మణవేషధారియై పురందరుని జెంత కేగి తనకుమారునకు వివాహము జరుగనైయున్నది కాన గొంతసొమ్ము నిమ్మని యాచింప నాతడు నిరాకరించి వెలుపలికి బొమ్మని వెడలగొట్టగా నాతడు గృహమున లేనిసమయముజూచి యిలుసొచ్చి ఆమెనుగని , అమ్మా! కుమారునివివాహనిమిత్తార్థమై ద్రవ్యసహాయమునకు యాచింప వచ్చితి నననాపెకడువగచి చేయున దేమియు లేక , అయ్యా! మీదర్శనము నాకుదా మీదరుదర్శనతుల్యమయ్యె దీనులజూచి నేనొసగు స్వల్పవానమున కే నాపతి గినిసి నాకొకవస్తువైన నీయక సర్వము తనయధీనము జేసికొనియె, ఈ ముక్కెరతక్క భవదీయచరణ యుశ్శములసాక్షిగా నాయొద్ద నేమియు లేదు. మఱియుబ్రతిదినమున

వంటకుసమస్తముగొలచియు లెక్కించియు బంపు ఇట్టినిర్భాగ్యపుదశ నున్న నేనుచేయునజేమియు తేదైననీముక్కెరతో బ్రయోజనముండిన నిచ్చెదనన పండరినాథుడు అమ్మా, అయ్యది రత్నములు స్థాపించిన ముక్కెరలయ్యదియైయైన సామాన్యనూ దానితో నాకుమారుని వివాహముహోత్సవముగునని నుడువ నాపె దీవిసిగ్రామంబున నెచ్చట యు జూపక నన్యగ్రామంబున విక్రయించుకొనుచునిన నాతండు 'వల్లే యన' నాపెముక్కెరనిడదానింగొని పురందరుని కడ కేగి ముక్కెరనిడి కొంతసామ్మియచునిన నాతడు వల్లేయనిపల్కి మనంబున నయ్యది దనభార్యయొక్క నాసామణిగానెంచి గృహంబున కరిగి భార్యను ముక్కెర నిమ్మని యడుగ నాపెమనంబున దిగులొంది యిది పారుని కృత్యముగా నెరింగి పరమేశ్వరుని మనంబున దలచి జలఘటమున బ్రేక్షితుని హస్తమందిడ నాసామణియొకటి పరమేశ్వరు కరుణపలన లభింప భర్తకు నిడ పురందరుండుచేతగలిగిన నాసామణికిని భార్య యిడిన దానికిని తారతమ్యము లేకుండుట కాశ్చర్యమొందుచుండ భార్య కతంబంతయు దెలుప పురందరుడా మామూవిప్రునికై యెదురు చూడ నాతండు దృశ్యుడు కానందున భక్తివైరాగ్యములుప్పతిల్ల తీర్థ సేవలకరగి ద్రవ్యము వెచ్చించుచూడ పురందరుని సుత యత్తవా రింటికడ ప్రథమరజస్వలైనందున నచ్చట జరుగు శుభకార్యముల పురందరాకృతిని పండరినాథుడే జరుప పురందరుడు గృహంబున కరుదెంచి గతంబంతయుదెలసి బ్రాహ్మణసంతర్పణ మొనర్చుచుండ దైవబలములేనివాడే దుర్బలుడుగదా.

“శ్లో॥ నేతాయస్య బృహస్పతిః ప్రహరణం వజ్రాసురాఃసైనికాః

స్వర్గోద్గమను గ్రహాః ఖలుహరేరైరావణో వారణః

ఇత్యాశ్చర్య బలాన్వితోఽపిబలభిదృగ్నః పరైః సజ్గరే

తద్వ్యక్తం ననుదైవమేవశరణం ధిగ్ధిగ్ వృధాపౌరుషమ్॥

తా. బృహస్పతి గురువై వజ్రహాయుధమై దేవతలు సేనలోని వారలయి స్వర్గముకొలయును విష్ణుమూర్తి యనుగ్రహముగలవాడై ఐరావతగజంబు గల్గిన యిందుడే శత్రువులచే యుద్ధమునం దోటు వడెను. కావున దైవబలమే ప్రధానముకాని పౌరుషమెందులకును బనికిరాదు.

పురందరు తొనప్పుచున్న సంతర్పణమునకు నేతికొఱకప్పురా యుడను నాతని బజారునకంప నాతఁడేగి నేతినిగొని వచ్చుచుండ పండరి నాథుండు మార్గంబున హస్తీలుమెట్టు కల్పించి యొక్కలణా సుంక మిమ్ముని యడుగ నాతండు లేదనిన మఱల నేగి సుంకమీయ వలసిన డబ్బు దీసికొనిరమ్మన నాతడాఘృతపాత్రనందునిచి డబ్బులకై వర్తకుని యొద్దకగుగ నాభ క్తవత్సలుడగు హరి అప్పరాయుని రూపం బు ఘృతపాత్రనె త్తినిడికొని కొంపోయి పురందరునకీయః సాతడద్దాని గొని బ్రాహ్మణ సంతర్పణమును యధావిధిగా నొనర్చి పురందరుడు శ్రీహరిని తెలియనేరక అప్పరాయూ! మాస్త ప్రత్యౌశనమునకు జలము దెమ్మన పరడరి నాథుండు జలమునుగొనివచ్చి పురందరుని మాస్తము లపై బోయ నవ్వనిబిందువులు చెదరి పురందరుని గాత్రమున బడుట కించుక కనలి అప్పరాయ రూపంబుననున్న దామోదగుని శిరంబుపై మొగ్తగా నభ్యక్తవశకగుండు మనంబునఁ వచ్చినగులకీ యనుభవ మయ్యె! నని చింతించియరిగె నాటితేయి హరిదేవశంబునగల స్వర్ణకం కణమునుదీసికొని పురందరు రూపంబునఁ గలవాణియును వేశ్యాంగన యింటికఱగి దానింజూచి కపటమోహమున స్మరసమర మొనర్ప రమ్మన నా కలవాణి యాతనింగని కపట దానుడనియెగుంగకఁ తమ మాటి వారిలిటు మోహంధకార నిమగ్నులై సంచరించిన నికజ్ఞానుల కేదిదారి? హరినామసుధారసంబుకన్న నాయధరపీయూష మెక్కువ యగునా? కటకటా! యిదివికనజనులు నగరా! స్వర్గసుఖమున కీకృ

త్యము భంగముకావా! మీ కేల యీకోర్కె నన్ను తమింపుడని
 పార్థింప పురందర వేషదారియైన శౌరిః ఓసిపిచ్చిజానా! నీ వెరుగవు
 నేనెంత భగవధ్యాన పరాయణుడనై నను కామమునకేమి? నేను
 నిన్నుగనినతోడనే మనము చలించినదన మోహవాక్కుల బ్రౌద్ధు
 పుచ్చి కార్యంబుగానక కలవాణిపజ్జ నొరులెరుంగకుండ కంకణముంచి
 మెల్లగచని యదృశ్యుండయ్యె మననాడుదయమున కలవాణి యాకంక
 ణముగని యాశ్చర్యమునొందె. అర్చకుడు దేవళంబునకరిగి పరమేశుని
 కంకణము లేకుండుటకు భయముంది ప్రభువుతోడెలుప నాతడుపట్టణ
 మున “దేవునికంకణమేరికైన దొరికినయెడల వారలుదెల్పి యిచ్చినవా
 రలకు బహుమతిసీయబడు” నని వీటజాటబంప నాడు కలవాణి తన
 ప్రక్కగల కంకణమునకై విచారించుచు నయ్యదిగొని దొరచెంతకట
 గి కంకణముసమర్పించి పురందరుడు నిన్నటితేయి నాగృహంబునకు
 వచ్చి రతికేగిగూడుమని నన్నుబలాత్కరింపనేన్నొకయుంటిని. అతండు
 నేనెరుగకుండగ నీకంకణమునాచేతనుంచిచని. నేనుదీనినిగాంచి మిక్కి
 లిపరితపించుచుంటిని. నాపుణ్యనశమున నీచాటి పునాకువినబడి పరా
 త్మనునికంకణముగా నెరిగి మీసన్నిధికి తీసుకొనివచ్చితినన నధిపతిపు
 రంధరుడిట్టి కృత్యమునొనరించెనాయని మిక్కిలిసందియమునొంది పు
 రందరునిరప్పింప సేవకులనంపెను. సేవకులందరు నిర్బలవైరాగ్య ప్ర
 వర్తనముగల్గిన నళిననాభుని దేవళంబున భజనసల్పు పురందరదాసున
 వలొకించి దొరగారియాజ్ఞదెలుప నాతోడధిపతి చెంతకుదేర నృపతి
 గౌరవించక కడియంబేమిచేసితివనియడుగ వలయంబేమోనేనెరుగనను
 భక్తునివచనంబులువిని నృపాలుడు కలవాణినిజూచి “ఓవెలకాంతా!
 ఈతడు ఘణిరాజశయనుని వలయము నెరుంగడట” యనినుడువ నా
 కలవాణి పురందరు నవలొకించి భక్తాగ్రగణ్యా!

శ్లో॥ పాణాఘాతాన్నివృత్తిః పరధనహరణేసంయమః సత్యవాక్యం

కాలేశక్త్యప్రదానంయవతి జనకదామూకభావః పరేషామ్

కృష్ణాస్మాత్ భంగో గురుషుచవినయః సర్వభూతానుకమ్పా
సామాన్యం సర్వశాస్త్రైవ్యనుపహతవిధిః శ్రేయసామేభపథాః

తా॥ జీవహింసలవిడచి వరుల శ్రవ్యమునందు మనసుబోసిక
సత్యముబలుకుచు దేశకాలములెఱిగి శక్తికొలది దానముచేయుచు
బరస్త్రీలవిషయమునుగుఱించి ఏమియుబలుకక మానమువహించి అ
త్యాశనులిపి గురువులయందు వినయమునుగనబఱచుచు సకలప్రా
ణులందు దయనుగనబరచుట శ్రేయమునుగలుగఁజేయునని సకలశా
స్త్రములందున సుప్రశిద్ధము.

సజ్జనులకట్టి లక్షణములుండవలయును మీరునిన్నతేయి నామం
దిరమునకరుగుదెంచి స్మరవేదన గుందుచుంటినని నన్ననేకవిధంబుల బ
లవంతమునర్పలేదా! ఎంతటికిని నేనొల్లకుండుటచేసిచేతనున్నమీకడి
యమునేనెరుగకుండ నాయొద్దసీవుంచలేవా! అన్యతమేలపల్కెదవు అ
న్యతముపల్కిన మహాదోషమని చెప్పుటయేకాని యాచరించుటకా
దా 'యనిగర్జించినట్లు పలుకువేశ్యాంగనవచనములనిని తెల్లబోవుచునే
నేడ నిన్నటిరేయి నీగృహమునకువచ్చుటేక? హరి! హరి! నిన్నురమ్మని
కోరుటేల? ఇంతటిదోషకార్యముల కేలనొడిగట్టెదు! భగవంతుడులే
దా! పుణ్యపాపములేవా! దివ్యజ్ఞులునశించెదరా! గోవింద! !గోవింద!!
యనుచుండ కలఁవాణి నృపనత్తనూ! కపటదానుడెంత యన్యతనూ
డుచుండెనతడు నాగృహంబునకే నిన్నటిరేయిరాకుంటినని పలుకుచు
వ్వాడు నూయిరుగుపొరుగువారల రప్పించి కృతమంతయు నెరింగి
పురందరుడు నేరస్తుడనినమ్మి పదిదెబ్బలగొట్టుడనియాజ్ఞాపింప నాదాని
కింకరులొకచెట్టునకుగట్టి మూడుదెబ్బలుకొట్టినంత సంతనొకగొప్పప్రవీ
పురజనులందరు నచ్చెరువొందునట్లు వినబడియె. అదెట్టిదనిన నేనుపురం
దరదాసవేషంబున సానియింటికేగి దానిపరపుక్రింద కంకణముదాచి
వచ్చినానుగాన పురందరుడు పాపరహితుడుగాన బాధించుటమానుష

నేకొనరించుటకుగారణమున్నదివినుడు. ముసలిబ్రాహ్మణరూపమునజని
యాతనితో యుద్ధాత్మ యూచింప లేదుపోయ్యునియెను. అంతటతనిభార్య
నుజూచి ప్రార్థించిన నాతి నాసామణినాకిచ్చె దానినీతనియొద్ద తాకట్టుపె
ట్టిన తనభార్యవస్తువుగాదలచిమిక్కిలికోపమునబోయి పడతిమిన్ననుజూ
చి నీదునాసామణియేదనిన? ఆపెమనంబుననన్నుదలచి జలఘటమున
నుంచితినినిహస్త ముంచుచ నేనందుకల్పించినట్టిముక్కటనుదీసిదానిభర్త
కునీయ దనజేతిలోనున్నదియు నిదియు నొకరూపముగానుండుటగని
యాశ్చర్యమునొంది కృతంబుభార్యవలనవిని వైరాగ్యమున ద్రవ్యము
బీదలకుబెట్టి యాత్రలుసేవింప నరుగునం తతనికూతురు పుష్పవతియైన
దనినవార్త విని పురందరుగూపమునువహించి ఇతనివియ్యంకుని గేహ
మునకుసేరికోరిన వేడుకలెల్లగావించియుంటిని.

తరువాత నీతడిలుసేరి సంతర్పణంబొనరింపదలప నీతనిముఖ్య
శిష్యాకృతిబూని మస్తకముపైఘృతపాత్రధరించి దెచ్చియిచ్చియుంటిని
ఈతడుహస్తప్రక్షాళన మొనరింప జీవనముదెమ్మొబంప నేగొనివచ్చి ఈ
తనిహస్తాబ్జములపైబోయునుండ మేనబిందువులుపడుటకలిగి నానెత్త
మీదసత్తువకోలంది కొట్టుటకు బదులు మామార్గీతని గొట్టింపపలయు
నని యిట్లాచరించితిని” ఈతెరంగునవినబడిన నందరాశ్చర్యాయత్తచి
త్తములు గలవారలై పురందరునిపాదంబులంబడి తప్పులక్షమింపుడని
ప్రార్థించిరి,

ఇట్టిగాథలుపెక్కులు మనదేశమునందు జరిగియున్నవని భక్తవి
జయమెసాక్షిగాబట్టి పోతనామాత్యునియింటికి పరాత్పరు డుప్పరియై
వచ్చినన్న కల్లగాదు.

పోతన విచారము

కొన్నిదినంబులు గతించినపిదప శ్రీనాథకవీంద్రుడు తన పట్టు కొనసాగించుకొనవలయునని దుస్తంత్రములచే గార్యముఁగానక స్వయముగాఁజని పోతన్ననుగని నీవుతప్పక నృపతుల కేర్పికైన నీభాగవతము నంకితమీయవలసినదని నొక్కవక్కాణించెను.

పోతన తనమనంబున నయయో! ఇదియేమివృత్తాంతము? నృపతులకీ భాగవతరాజము నంకితమీయుమని యితడు నిర్బంధించుచుండె నేనెటులొనరించుకొనిన నీతనికేమి? నేనీతఁడుభాగవతము రచించుచుంటినని కర్ణాటక ప్రభునకుఁ జెప్పియుండనోవు. ఆతండ్రిట్టులఁబరి యుండవలయు. ఆనృపుడరుదంచి కృతినిమ్మన నేనెట్టులీయగడంగుడు. కృతిసీయకున్న నేమిముప్పువాటిల్లునోకదా! అసచింతించుచు నించుకత డవు కనులుమూసికొని భగవద్భావపరాయణుడై యుండ నాతనికట్టె దురభారతి కన్నీళ్ళునింపుచు నిలచియుండుట పోతనకాంచి యాపె పద్మసంభవుని రాణిగా నెఱింగి ఆపెరోదనముసేయుటకుంగతంబూహించి తనయొక్కసందేహముగల విచారమే కారణమనుకొని యద్దేవిం గాంచి యిట్లనియె.

ఉ॥ కాటుకకంటిసీరు చనుగట్టులపైబడ నేల నేడ్చెదో
కైటభరాజమర్దనుని గాదిలికోడల యేనుదంబయో
హాటకగర్భరాణిని నాకటికింగొసపోయి యల్ల క
ర్ణాటకిరాటకీచకులకమ్మ త్రిశుద్ధిగ నమ్ము భారతీ

అపల్కి యామెనూరార్చి తనబావచురందినిజూచి నాకుమే
లొనర్పఁ జాలశ్రమనొందుచుంటివకాని.

ఉ|| బాలరసాలసాలనన పల్లవకోమల కావ్యకన్యకన్

కూళులకిచ్చి యప్పడవుకూడుభుజించుటకన్న సత్కవుల్

హాళికులైననేమిగహ నాంతరసీమలకందమూలకౌ

ద్దాలికులైననేమి నిజదారసుతోదర పోషణార్థమై

అనిచెప్పి యాతనిబంపె. నాటనుండియు నరకృతియందు మిగులదోషముకలదని యెంచి యుండెను.

కర్ణాకాధీశ్వరుండు వచ్చుట.

శ్రీనాథుడు తాను వట్టినతలంపు నెరవేర్చుకొన నెంచి కర్ణాట ప్రభునకుగల వృత్తాంతమంతయు దెలిపి ఆతండు భాగవతంబు దలంచి తన మనంబున నివ్వధి చింతించె ఎట్టులనైన బోతనామాత్యునొడంబుచి భాగవతమునంకిత మొందవలయును. పరిక్షిన్నాపాలుండు భాగవతము నాలించి ముక్తిగాంచిన చందంబున శేను భాగవతము గృతి బడసి ముక్తిగాంచెడగాక, యనియు నదెట్టుల సమకూడుననియునాలోచించె తుదకిట్టులఁ దలంచె శ్రీనాథకవీంద్రుని పలుకులు పోతన నిరశించినను నేనాపురంబునకుంజని కృతి నిమమని యడుగ నాతడొడబడక తిరస్కరించునా? బాగు! బాగు! నాకుసరగా యోచనదొఱకిన దసమ్మగయా వినోదార్థము చనిన తీరున బురంబునిర్గమించి యేకశిలా నగరమున కరిగె. ఏకశిలా నగరమునకు గొంతదవ్వున డేరాల నిర్మింపజేసి యందుండి తనరాక పోతనామాత్యునకు జారుల వలన నెరుంగజేసె.

ఆసమయంబునఁ బోతనామాత్యుఁ ఁ భాగవతంబున యజ్ఞవరాహాఘట్టమును దెనిగించుచుండె. భక్తవశకకుండగు నారాయణుడు పోతనతో నెల్లప్పుడు లీలావినోదంబుల నాతనికి దృశ్యముగాక జరుపుచుండును. పోతనవ్రాయుచుంకెనదాని కనుగుణ్యముగా శ్రీహరి

హనుపంబున యాతని గృహస్థాంతమున విహరించుచు గర్జాట
ని భటులరాకగాంచి వారలనడ్డగించి హుంకారధ్వనితోఁ
యంబుఁ బెంచివారల నదల్పిన నారాజభటులు తమ యెకిమీని
కడకేగి గతవృత్తాంతంబు నెరింగింప నాతండుగ్రుడ్డలేచి సేనలతో
బోతనగృహంబు ముట్టడించి కిటిస్వామింగని సామాన్య సూకరంబని
తలంచి పందికై యీవిధంబున పందలగతి భయమొందనేల! చూడుడు.
నే నిదేమడియించెదనని సేనల బురికొల్పుచు “పొడుపుడు- కట్టుడు-
కొట్టుండు- పట్టుడు-” అనుచు దానివెంటనంటె.

అంతనా సూకరంబు సక్రోధంబున పదునాల్గు భువనములు
తృటిఁ గాల్వనెంచి మించిన యాభిల కాలాగ్ని జ్వాలా మాలికలుప్ప
తిల్ల నయనంబు” ద్రిప్పుచు ధవళకాంతుల వెదజల్లు కోటల మీటుచు
వారినందరి తనకోపవీతిహూతునకు నింధనీభూతుల జేయందలంచి
విజృంభించి దంతహతిని ప్రత్యర్థచమూపతుల దునియలుగజేసి పొట్టలు
చించి మించుచుండి యానృపుడుగని తనమనంబున నిట్లు వితర్కించె
“ఏమీ! ఈమధ్యతము ఈసూకరంబొక్కటియే మదీయసైన్య నికా
యము విదళించె నేనొక్కరుండ దీనిపనిచిక్కజేసెదనని పెంపెక్కు
కోపమున ధిక్కరించుచు నలుదిక్కులను బరికించుచో నయ్యాది పరా
హంబవారిత శౌర్యంబున దుల్యంబులేని సంచారము సల్పుచు వసుం
ధరబారియగా ద్రవ్యముఁ జెలరేగియుండుట నృపవరుడీక్షించి తన
కన్నులు మిరుపట్లుగొన శరీరంబు కంపింప మనము చలింప నిశ్చేష్టి
తుండయ్యె. ఇట్లుండ కొంతతనవునకు నృపవరుడు తన మాంద్యబుద్ధి
వదలి గతంబంతయు బోతనామాత్యుని ప్రభావ ప్రకటితంబనియు
అసరాధం బొనరించితి ననియు బోతనామాత్యుని దనమనంబుననెంచి
యపరాధ యమయని నమస్కరించె. అంత నాపరాహంబు దృశ్య

కాదయ్యె. కర్ణాట ప్రభుడు పోతనామాత్యునికడకుంజని యా
పాదారవిందములకు సాష్టాంగదండ ప్రణామంబులాచరించి “కర్ణా
దేశాధిపాధముడ! రక్షింపుము!! రక్షింపుము!!” నావుడు పోతన
నింగృచ్చియెత్తి యాతని వృత్తాంతంబంతయు నడగి తెలసికొని యీ
మాలోచించి భగవత్కృతంబనియెరింగి అవమానంబునకు వెరువకు
మని యావుడమితేని యోదార్చి యిట్లనియె.

రాజా! నీకు సర్వంబును భద్రంబగు మాధవచింతానామృత
మున కాలంబు గడపుము. నావుడు కర్ణాటదేశాధీశ్వరుడు శ్రీహరిని
తన హృత్పద్మంబున నిల్పి భ్యానింపుచు నాగృహంబు వెడలె భగవ
దనుగ్రహమువలన నాతని సేనయెప్పటినుట్లుండ నాతండలఘ్నముదం
బంది పోతన మహాత్మ్యమును దలచుచు నివ్వెరంగొందుచు దన
పురంబున కేగె.

భగవద్దర్శనము.

తదనంతరము పోతనామాత్యుండు భగవద్భక్తియుండై చతు
ర్థాది స్కంధంబుల దెనింగించి అష్టమస్కంధమున గజేంద్రమోక్షణము
ప్రవాచించునందు ద్వారదేంద్రుడు మకరిచే గాసిగొంది వైకుంఠుని
రక్షింపుమని బొబ్బలిడ నాహ్నులు వైకుంఠనాథుండాలించె ననుచో
“అలవైకుంఠ పురంబులో నగరిలో నామూల” అనినుడివె. అంతట
పోతన కేమయుదోచక యారకుండె. తనకూతుంబిలచి తావ్రాచు
చున్న పొత్తము నాపెకిడి “ఇదేనచ్చెద”నని యొక నిర్జనప్రదేశంబునకు
జని తొంటి వాక్యంబుమఱల మది నూహించుచుండె. ఇంటికడ పోతన
యిష్టదైవంబు తద్రూపధారియైవచ్చి పోతన సుతనుబిల్చి పొత్తము
దెప్పించి యందున్న యసంపూర్ణవాక్యంబుజూచి “సాధంబునాపల”
యని వ్రాసి దాని నాపెకొసంగి చనె.

పోతనామాత్యుడు బాగుగ యోచించి భగవంతుడు వ్రాసిన వ్రాతయే తనకును స్ఫురింప దొందరనింటికేతెంచి తన పొత్తముగొని యందు స్వమనోగోచరార్థంబుగని మిగుల వింతనొంది కూతునబిలచి “దీనియం దెవ్వరువ్రాసిరి?” అన నాపె నీవకదా! ఇంతకు మున్నిట కరుదెంచి వ్రాసియుంటివనిన కొమరిత పల్కులవిని కొంతతడవు విచారించి యీవిధంబున ననియె “అమ్మా! నీపున్నెంబెంతయుఁ బొగడ దగినది నీకుగనబడిన నాస్వరూపధాగుండాత్మారాముడగు రాముండు గాని నేనుగానని దెల్పి ప్రచ్ఛన్నుండై తనవెంటనంటి తిరుగు ముకుం దునకు మొక్కి సంతసంబున నాపద్యంబుపష్యమాణ విధంబున బూరించె.

మ. అలవైకుంతపురంబులో నగరిలో నామూలసాధంబు దా
పలమందార వనాంత రామృతసర్కః ప్రాంతేందుకాంక్షోకలో
త్పల పర్యంక రమా వినోదియగు నాపన్న ప్రస్థన్నుండు వి
హ్వల నాగేంద్రముపాహి! పాహి! యనగుయ్యాటెంచినరంభియై

శ్రీ నాథునియధిక్షేపణము

కొంతకాలంబునకు శ్రీనాథుఁడొకదినంబున మఱిలవచ్చి పోతన వ్రాసిన యష్టమస్కంధమునుజూచి యందున

మ. సీరికింజెప్పడు శంఖచక్రియుగమున్జే దోయినంధింపడే
పరివారంబును జీరడభ్రగపతింబన్నింపడాకర్ణికాం
తరధమ్మిల్లము చక్కనొత్తడు వివాదప్రౌఢతిశ్రీకు చో
పరిచేలాంచలమైన వీడడుగజప్రాణావనోత్పాహియై.

అనుపద్యమునుజూచి పోతన్ననుబిలచి, బావా! ఈపద్యము నామదికి సమ్మతముగా లేదేమని? శ్రీమహావిష్ణువు సీరికింజెప్పకశంఖచక్రియుల బట్టక తక్కుంగల సాధనముల ముట్టక ఖగపతి నెక్కక యూరక

గజేంద్రుని రక్షింపనరిగెనా? ఆతండుభక్తునియవస్థగనఁ జనుదెంచెనా? భక్తుని స్థితిఁజూచి తదుపరి పరికరముల గొననెంచెనా? యనుచువికవిక నవ్వె అంత బోతనయిట్లనియె. భక్త వశంకరుడగు పురుషోత్తముం డట్లుపరితాపమునొందుట భక్తులయెడల దనకున్నట్టి దయఁజూపుట యనియేనాతలంపు. అయ్యదిసహేతుకముగా నుండకున్న నేమిచేయ గలను. నాయభిప్రాయమును లోకానుభవమువలన వెల్లడించితి ననుడు శ్రీనాథుండూరకయుండె.

పోతన శ్రీనాథుఁడడిగిన వాడిమాటలనెదనోర్వలేక యదార్థం బాతనికి గొచరంబగునట్లొనరింపనెంచి సమయమువ కెదురుచూచు చుండెను.

ఒకదినంబున బోతన శ్రీనాథునిగొమగుకొకని గూఢస్థలము నందుదాచి యొక పెద్దతాతినిగొని నూతిలోఁ బార్వతైచి త్వరితంబుగ గృహములోనికి బరుగిడివచ్చి, బావా! ఇకేమిగలదు, నీకొమరుండు దుడుకుతనంబున మననాడ్డిలోగల నేలమట్టమువనున్న నూతిదాపున నాడియాడి నూతిలో గుభాలునఁ గూలినాడని. గద్గదకంఠముతోఁ బల్కు పోతనపల్కులవిని యొడలుకంపింప పదములు తడబడ కన్నీరు మున్నీరుగా స్రవింప ఎచ్చట, ఎచ్చట, నని రిక్తహస్తములతోఁ బరు వెత్తునా పుత్రశోకజనితాకులభారవిషణ్ణచిత్తుని బోతనకని, బావా! నిలు! నిలు! నూతికడకూరకబోయి పడినబాలుని యవస్థఁజూడనెంచి తివా! బాలుని సంరక్షింపనెంచితివా! అటులసంరక్షింపనేగు నీకు తగినపరికరములులేకుండిన బాలునినెట్లుకావగలవు అనుచునిర్బంధించు పోతనతో శ్రీనాథుడు బావా! నాకుమారుని నాకులవర్ధనుని నాచిన్నారిపాపచు, నాయయ్యను జూడనిమ్ము చూడనిమ్ము నన్నిట్లేల నాపెదవని వెక్కివెక్కియేడ్చుచున్న కవివరేణ్యునిఁజూచి పోతన నవ్వుచు బావా! నీకుమారునికై విచారమునొందకుము. నీవునన్నడిగి

న పశ్చిమున కుత్తరువనిచ్చితిని. నీకెంతపుత్రవాత్సల్యమువలన నీకు విచారము తలిగినదో శ్రీమన్నారాయణునకు నట్టివిచారమేకాన భక్తుడగు గజేంద్రుడు పడు బాములగన రిక్తహస్తములతోనరిగెననివ్రాసితిని నీకుమరుని బ్రతికింప నసమర్థుండయ్య నీవిట్టిపరికరరహితుడవై కుమరుని రక్షింప నెంచితివికదా, సమర్థుడగు శ్రీనాథుడరిగెనననేమి తోషము. నీవుభాగవతము గిరళించి భగవంతునియెడ వాగపరాధంబున రించితివి కావున బళ్ళాత పుడవై యాహరిశరణంబువేడుము నీకుమరుడు కుశలుడై యుండెనని నిజనివాసంబున శ్రీనాథుని నుతునిజాపిన నాతండంతదనలోపమునకు సమ్మతించి నుఖంబున దనపురంబున కనుగనెంచి యింతటిభాగవతము గృతనిచ్చినచో బాగుగానుండునని మనంజుననెంచి యాతని బ్రతిమాలె. పోతన శ్రీనాథునిగని

ఉ. బాలరసాలసాల నవపల్లవకోమలకావ్యకన్యకా

గూళలకిచ్చి యాపమపుకూడు భుజించుటకన్న సత్కృతుల్
హలికులైన నేమి గహనాంతరసీమల గందమూలకౌ
ద్దాలికులైన నేమి? నిజదారనుతొదరపోషణార్థమై.

శ్రీనాథుండాపల్కులవిని కొన్నిదినంబులా యూరనుండి సకుటాబముగా నిజవాసంబునకరిగె. పోతనాచార్యుడు నరాంకితమొరర్చకని తన భాగవతమునందుదహరించె.

ఉ. ఇమ్మునుజేశ్వరాధములకిచ్చి పురంబులువాహనంబులు

సొమ్ములుగొన్నిపుచ్చుకొని సొక్కిశరీరమువాసికాలుచే
సమ్మెటపోటులంబడక సమ్మతిశ్రీహరికిచ్చిచెప్పెనీ
బమ్మెరపోతరాజొకడు భాగవతంబు జగర్థితంబుగన్.

ఈపద్యమునుబట్టిచూడ బోతరాజు నరకృతినిషేధించినట్లు స్పష్టమే

యగు కాని దీనికిబూర్వమునందోపరమునందో శ్రీవెంకటగిరిపతియగు సర్వజ్ఞసింగమనీని వాంఛానుసారముగా నొకదండకము నాతనికి గృతి నిచ్చియుండెననియుంగలదు. ఆకృతి భాగవతమురచించుటకు బూర్వమునందే యయియుండవలయును.

భోగినీదండకముచివర నీక్రిందివిధమున బద్యముకలదని చరిత్రకారులు ప్రకటించిరి.

ఉ॥ పండితకీర్తినీయుడగు బమ్మెరపోతనయానుభాంశుమా
ర్తాండకులాచలంబునిధి తారకమైవిలసిల్ల భోగినీ
దండకమున్రచించె బహుదానవిరక్తకు రావుసింగభూ
మండలభర్తకు విమతమానవనాథమదాపహర్తకు.

పోతన భాగవతము శిధిల
మగుటకు గారణము

రావుసింగభూపాలుఁడు భాగవతము తనకంకితమియవలసినదిగా గోరి పోతనామాత్యుని రప్పింప నీశవివర్యుడు కృతీసీయనని నిరాకరింప భూవరుండాగ్రహాయత్తచిత్తుండై శవివర్యుని జేతగలభాగవతమును బలవంతమున గైకొని భూమిలో బాతిపెట్టించె. దానంజేసి పోతనమిగుల చింతాక్రాంతుండై తనయిష్టదేవమునుగుఱించి ప్రార్థించుచుఁ జేయు నదేమియులేక గృహంబునకరగి కొంతకాలంబునకు బరమపదవి జేందెను.

ఆహా! నృపవరుని దౌర్జన్యము. సకలకవివరుల సంరక్షించు భూభర్తయే యావిధమున జేయనొడిగట్ట రక్షకులెవ్వరు?

నృపతినాశ్రయింపక స్వతంత్రముగా జీవనముఁ గడపుచున్న యీకవివీర్యుడు రచించినగ్రంథము తనకంకితమీయలేదను ద్వేషంబున నెంతపనిజేసెననియు మఱికొందరు కొన్నియభిప్రాయములుగను పలుకుచుఁ దమతమ గృహంబులకుఁ గార్యముఁగానక జనిరి.

నాటితేయి శ్రీమహావిష్ణువు సింగభూపాలుని స్వప్నమునసాక్షాత్కరించి యేతద్భాగవతము నాకవికిమ్ము లేకున్న నీవంశము నిహ్మలముగాఁజేసెదనని నుడివి యదృశ్యుడైనంత మఱునాడు నృపతి స్వప్న విధమంతయుఁదలసోసి భయకంపితగాతుడై భాగవతము భూమినుండి పైకిదీయించి పోతనగృహమునకుఁబంపెనట. అంకువలన నాభాగవతము శిథిలమైనదని కొందఱునుచువుదురు. మఱికొందఱిక్రింది విధమున నుచువుదురు. ఈకవి శ్రీమదాంధ్రభాగవతముచు సంపూర్ణముగా రచియించి యయ్యది యైహికసుఖేచ్ఛాపరులగు పామరులకునధ్యేయంబైన వేదాంతార్థంబుల గౌరవంబు సేయనని యెంచిప్రచురింపక పఠనార్హులగు ముముక్షుజనుల వేదకుచునుండె ఇట్లుండగాఁ బోతనకు నిర్యాణకాలమాసన్నమగుటయుఁ దనకుమామడగు మల్లనరావించి యతనికి నఖిల రహస్యార్థప్రతిపాదకంబగుచు వెలయు తా రచించిన భాగవతమునిచ్చి దానిని సాధన చతుష్టయ సంపన్నులగు ముముక్షువుల కధ్యేయంబగునట్లు సేయుమనియు దెల్పి పరమపదవిజేందె.

అంతమల్లన పితృవాక్య పరిపాలనాదక్షుండై తద్భాగవతాధ్యేయనాపరుల నెఱుకుచు దానిని బేటికాంతర్గతంబొనరించి దేవ మర్చనా వితర్ధిసమీసంబుననుంచి సమంచిత భక్తితోఁ బూజించుచుండెను.

అవంతర మామల్లనకుచు గాలావసన్నమగుటచేఁ దనసఖుండును, సహధ్యాయినగు వెలిగందల నారయకవిని బిలిచి రహస్యంబునఁ దనపితృవాక్యంబుదెల్పి యాభాగవతంబుఁగొనుమని దేవతార్చ

నామందస పూర్వకంబుగానిచ్చి లోకాంతరగతుండయ్యె. పిమ్మట నారయ తనగురుధనంబుజూడ కుతూహలంబున నాసేటిక దెఱచి యందుశిథిలంబు నెందియున్న భాగవతంబునుగని యదిస్వగురుప్రణీతంబుగాఁ దెలిసి శిథిలతనొందుటకెంతయు దొందంబునగుంది దానినిగట్టి మరలనొకతావున బెట్టియించి నాటితేయి తత్భాగవతంబు జేర్ణంబగుటకు జుఱించుచు నిద్రింప జోతనామాత్యు డాతనికి స్వప్నంబున గాన్పించి యెట్లనియె. 'ఓయి! దీనినే నిదివఱకులోకంబున వ్యాపకంబౌ నట్లొనరింపకుంటచే నీగతి వగవనలసివచ్చె. ఇప్పుడుజేర్ణంబులైన ఘటంబుల్కునంపుర్ణంబుగా జేసి జగదవ్యోపక మానట్లొనరింపుమని తిరోహితుడయిన నారయమేలుకాంచి కలతెరిగెరంగి పోతనామాత్యు శిష్యులకుదెలిపి వారును నాతనింగూడి దానినంతయు సంపూర్ణంబు జేసిరనియు కలదు.

ఆంధ్రభాగవతకవులు

బమ్మెర పోతరాజు ఆరుస్కంధములను తచ్చిష్యులు ఆరు స్కంధములును రచించినట్లు కాన్పడునని చరిత్రకారుల యభిప్రాయము. అంగుపంచమస్కంధంబు గంగనార్యప్రణీతము నష్టమస్కంధము శింగనార్య యేకాదశ ద్వాదశస్కంధములు వెలిగందల్ల నాయణకవి ప్రణీతములయియున్నవని విమర్శకుల యభిప్రాయము యిందు మొదటివిగాక తక్కినయిరువురును పోతనామాత్యునియెడల గురుభక్తిగలవారుగా వారిపద్యముల వలనను గద్యలవలనను స్పష్టమగుచున్నది.

ఎట్లయినను వెలిగందలనారాయణ తన స్వప్నమునందు పోత నామాత్యునిపల్కులకు మనంబునచిఱించి యేతద్భాగవత సంపూర్ణంబునకు గంగ నార్యుని శింగానార్యునివలనను సంపూర్ణంబుచేయించి జగద్విఖ్యాతి నొనరించెననియు జెప్పుదురు. రావు శింగభూపాలునివలన జీర్ణంబయి భాగవతంబుగని పోతనామాత్యుండు పరమపదవి జెందు నపుడు తనకుమారునకు నాభాగవతంబునిచ్చి భద్రమొనర్చి జగద్విఖ్యాత మొనర్చుమనియుగూడ జెప్పుదురు.

పైనజెప్పిన రెండుసంగతులలో నెయ్యిదిస్థిరమైనను వాదోపవాదములతో విముత్తములేనిది ఏలయినన? భాగవతముజీర్ణమయిన సంగతినిజము. జీర్ణమైనభాగవతము నితరులు సంపూర్ణి చేసిరనుట జగమంతయు నెరిగినహంసమే!

గంగనార్యుడు

గంగనార్యుడును శిథిలమైనభాగవతమును రచించిన కవి వ్యుడు ఈతడు తనవంశావళినెరుగును దెల్పికొనకుంటచే నట్టిసందర్భము కలిగియుంటచే భాగవతమునగల ఏశిథిలఘట్టములవ్రాసెనో తెలియదు. ఇతడు పోతనామాత్యుని విధముననే తనగ్రంథంబు గృహ్యున కంకితమిచ్చినట్లు కానబడుచున్నది.

విరూపిసింగనమంత్రి

ఈతడు భారతశేషమును హరివంశమును దెనిగించిన ఎఱ్ఱా పగ్గడయొక్కయో కాక కొక్కోక మాంధ్రీంకరించిన ఎఱ్ఱాపగ్గడ

యొక్కయో నంశపువాడని చరిత్రలరచియించినవారు వ్రాసియున్నా
రు. ఈతఁడు నియోగిబ్రాహ్మణుడు సింగన భాగవతంబు రచించుట
కు తగినకారణ మీక్రిందివిధమున జెప్పియున్నాడు.

ఉ. ఎయ్యదికర్మబంధముల నెల్లహరించు విభూతికారణం
దెయ్యది ? సన్మనీంద్రులకునెల్లకవిత్వసమాశ్రయంబు ము
న్నెయ్యది ? సర్వమంత్రములనేలిన దెయ్యది ? మోక్షలక్ష్మిగూ
పెయ్యది ? దానిబల్కెద నుహృద్యముభాగవతార్థమంత్రమున్.

శ్రీ మదాంధభాగవతపురాణంబునందు షష్ఠస్కంధంబు విరచింపం
బూని యంకితము శ్రీకృష్ణునకేయిచ్చి

అని శ్రీమహాభాగవతపురాణంబునందు షష్ఠస్కంధం బాంధ్ర
భాష రచింపంబూని యీకృతిపతిగా నెద్దేవుండు కలవని వితర్కించి
నాకుం గవిత్వమహత్వంబు సంప్రాప్తంబగు కాలంబు దలంచి నారా
యణుండెదైవంబని యెఱింగి మనోరథంబు సఫలంబయ్యెనని యీకృతి
గృష్ణార్పణంబుచేసితి నది యెట్లనిన నేను విద్యాభ్యాసంబునం దగిలి
కొండొకనైయుండ నొక్కనాడు దివంబున

చ, కలితవిశేషవస్త్రములుగట్టి హిమాంబుసుగంధచందనం
బలది వినూత్న భూషణములారఁగదాల్చివినోదలీల నిం
పులమృదుశయ్యనిద్రఁదగఁబొందినచోఁ గనుసబ్బెఁబల్కుటం
దలమునఁ గ్రమ్ముకొమ్మెఱుఁగు దండమురూపుననిల్పుపోలికన్

సీ. ఉరువడిఁబ్రాగ్వీధి నుదయించుమార్తాండ

కోటిబింబచ్ఛాయఁగూడినట్లు

హరిహరబ్రహ్మల యాత్మలలోనుబ్బి

కరుణయొక్కటమూర్తి బెరసినట్లు

ఖరకరకరతీవ్రగతిని గరంగుచు

హేమాద్రిచెంతఁ బెల్లెగసినట్లు

ఫణిరాజఫణరాజి మణిగణవిస్ఫూర్తి

నుషిరంపువెలిదలచూపినట్లు

తే, గీ. లుట్టిపడట్లు కటెఱనూదినట్లు

తేజమెసగంగ నామోలదివ్యవాణి

పూనసాక్షాత్కరించి సంపూర్ణదృష్టిఁ

జూచియిట్లనిపలికె మంజులముగాను

ఉ. ఆటలుబాటలుంజదువు లదృఢతమ ల్ విననొప్పువాద్యముల్

సాటిదలంపరాని బలుసాములుమున్నగువిద్యలెల్ల నీ

కాటలుబాటలయ్యె వినుమన్నిటికిఁ మెఱుగిడ్డభంగి నా

చాటునఁ జాటుకారపదసాధుకవిత్వము జెప్పమింపుగా

అని యానతిచ్చు జగన్మాతకృపావలొకనసుశ్లోకుండనై యే సుకశ్లో

కంబు నాక్షణంబనుడివితి నది యెట్టిదనిన.

శ్లో. హంసాయ సత్త్వనిలయాయ సదాశ్రయాయ

నారాయణాయ నిఖిలాచునిశాశ్రయాయ

సత్సంగ్రహాయ సగుణాయ సదేశ్వరాయ

సంపూర్ణపుణ్యపతయే హరయే నమస్తే

ఈశ్లోకంబద్ధేవిశుంగీకరించె సంతమేలుకాంచి యానందభరితుండనై

నాటనుండి చంద్రానుగతయగు చంద్రికయుంబోలె నారాయణాంకి

తంబై కవిత్వతత్త్వజ్ఞానంబు గోచరంబయ్యె దానికిఫలంబుగా గోపికా

వల్లభు నుల్లంబుననిడుకొని

ఆ. వె. పలుకఁగలగె మొదలభాగవతార్థంబు
భక్తకృష్ణుడయ్యె భాగ్యమొదవె
నమృతరసముఁ గోర నలరుచింతామణి
పాత్రసంభవించు భంగినిపుడు.

ఆ. వె. భాగవతము దేటపలుపనెవ్వడుసాలు
శుకుడుదక్క నరునిసఖుడుదక్క
బుద్ధిదోచినంత బుధులచేవిన్నంత
భక్తినిగిడినంత పలుకువాడ.

. సింగన పాచీనాంధ్రకవులతో నన్నయను తిక్కనసోమయాజు
లును, ఎఱ్ఱాప్రగ్గడను భాస్కరకవివరుని నాచనసోముని, శ్రీనాథుని
స్తుతించి, పోతనామాత్యుని క్రిందివిధంబున నుతియించె.

ఉ. ఎమ్మెలుసెప్పవేల? జగమెన్నగ పన్నగరాజశాయికిన్
సొమ్ము గవాక్యసంపదలు నూటలుసేసిన వానిభక్తితో
నమ్మినవాని భాగవతనైషికుడై తగువానిఁబేర్చితో
బమ్మెరపోతరాజుఁ గవిపట్టపురాజుఁ దలంచి మృక్కెదన్.

వెలిగందలనారాయణకవి

ఈకవివర్యుని గుఱించివిస్తరించివ్రాయుటకు నాధారములేవి
యుగానరావు. మొదటనుదహరించిన హంశమునుబట్టి యీతడు పోత
నామాత్యుని శిష్యుని శిష్యుడని దోచుచున్నది.

కొండవీటిసీమలోను, వసియించు బెక్కండు నియోగిబ్రాహ్మ
ణులు ఆంధ్రదేశస్రభువులీ దేశమును జయించినపుడు వేగి దేశమునకు

వారిలో గోదావరీతీరమునకువచ్చి యిటస్థిరపడిరి.

ఏర్పూరి సింగనమంతి)యింటిపేరు ఎఱ్ఱాప్రగ్గడయని కొంద రను చుండిరి. ఎఱ్ఱాప్రగ్గడకవివర్యుని నామమే రానురాను గృహనామమురీతి బరిగణింపబడెననియు ఎట్లనిన? పోతనామాత్యునిదగువాత బోతబాజు వారని గృహనామమెట్లు కల్గినదోయిట్లే యని మారెనని గొందరు దెల్పుదురు.

నియోగి బ్రాహ్మణులకుఁ బౌరుషనామములు, పురనామములు మొదలగునవి గృహనామములై వర్తించుచున్నయవి. అవిధంబుననే బెలిగండల నారాయణకవివరునియింటిపేరు, గ్రామముకాక బౌరుష నామమేయగునెడల, కందన, అరు సద్గుపురాణోత్తరఖండ కృతిపతి యొక్క వంశపువాడని స్థిరపరుపవలసియున్నది.

భాగవతకవులశైలి

పోతనామత్యకృత సప్తమస్కంధంబున హిరణ్యకశిపుని గుమా రుండగు ప్రహలాదుండు తండ్రితో హరినిదక్కునితరుల ధ్యానింపలే నని జెప్పుటతో నీక్రిందివిధముగ బద్యమురచించె.

సీ॥ మంచారమకరంద మాధుర్యమునదేలు

మధుపంబువోవునే మదనములకు

నిర్మలమందాకి నీ వీచికల దూగు

రాయంచ సనునె త రంగిణులకు

లలితరసాలప ల్లవఖాదియైబొమ్మ

కోయిల సేరునే కుటజములకు

గీ॥ అంబుజోదర దివ్యపాదారవింద

చింతనామృతపాన విశేషమత

చిత్త మేరీతి నితరుల జేరనేర్పు
 వినుతగుణశీల మాటలువేయునేల?

భాగవతమునం దితరులు రచించిన భాగములయందు రుక్మిణిని శ్రీకృష్ణుండు దోడ్కొనిపోయి పరిణయమాడి గృహంబున భార్యతో విరసోక్తులాడిన రుక్మిణీసతి భర్తయైన భువనభర్తను వీక్షించి నిన్ను దక్క నన్యులనెట్లుచేరగలుగుదునని చెప్పినటుల నీక్రిందివిధమున బద్యము చూపట్టుచున్నది.

సీ. నీరదాగమమేఘ నిర్వృత్తయఃపాన
 చాతకంబేగునే చొడిపడెకు
 పరిపక్వమాకండ ఫలరసంబులగోలు
 కీరముల్జనునె దుత్తూరములకు
 ఘనరవాకర్ణనోత్కృతికమయూరము
 ల్గోరునే కఠినర్ఘుల్లీరవంబు
 కరికుంభపిళితసద్ద్రాసమోదితసింహ
 మరుగునే శునకమాంసాభిలాష

గీ. ప్రతిమలాకారభవదేయ పాదపద్మ
 యుగసహశ్రయనైపుణోద్యోగచిత్త
 మచ్యుగోరునె? తనకుపాస్యంబుగాగ
 భక్తమందారదుర్భవ భయవిదూర

పైవిధముగా టోతనరచనమునకు నందితరులు రచించినదానికిని బెక్కుతావుల సమానంబుగానున్నవి.

క వి త్వ ప్ర శం స

పోతరాజుకవిత్వ మతిమృదులపదఘటితంబుగావున శ్రవణ రసాయనంబై శబ్దాలంకార భాసమానంబుగావునఁ బండితపామరదన మనోరంజనంబై సకలజనులచిత్తాబ్జముల కమందానందం బెసగకమా నదు. అర్థమాపాతస్ఫూర్తి గలిగియుండు గావునఁ గేవలము ద్రాక్షా పాకంబై యొప్పును. సమతాపసాదమాధుర్యాది కావ్యగుణంబు లెల్లద గన్పట్టు ఆరసానుగుణంబుగ శైలియు సముచితవృత్తిరతులును గూర్చి రసపోషణము గావించుటయందే పోతనామాత్యు డత్యంత సమర్థుఁడు ఇందనేకవిధములగు వర్ణనములచే నొప్పించితత్త్వావర్ధవివృతిచే నెంతయు భాసిల్లజేసి నిగుపమానమగు కవిత్వధారయెల్లడ నమృత స్రవంతియుంబోలె మానసోల్లాసదాయకమగునట్లు శ్రోతలశ్రవణము లకు విందొనర్చె. అదర్థసారస్యమంతగా బాటింపకున్నను పద వాక్యగ్రంథనంబునం దనురూపపాటవంబుగలిగి రసానురూపరచనా నియమంబున విలసిల్లునట్లు పోతన కృతినేయదగు సమర్థుండని గ్రంథ భాగంబులందు నేర్పరులకుఁ దెల్లంబుగదెలియవచ్చు. ఈతఁడేరసము వర్ణించిన ఁభక్తి దీపనంబున కించుకై నగొఱవడకయుండు రసపుష్టియం దును శబ్దాలంకారవైచిత్ర్యమునందును నీకవివర్యునకు విశేషదృష్టియుం డుటంజేసి యితనికవిత్వమునం దచ్చటచ్చటఁ శబ్దాడంబరము వ్యర్థపూ రణంబు ప్రయోగింపబడినను, అయ్యవి వీనులకెంతయు విందై యుం డునన నిస్సందేహము.

ఈతఁడొరచించిన భాగవతముజదువ నెట్టవారికినై నమేను పుల కరింపకమా నదు. ఈపోతనామాత్యుండు వేంకటగిరిపరిపాలకుడు రా వుసింగభూపాలునకంకితమీయ భోగినీదండకమునురచియించి యూరా

జనకువినపింప నాతడాలించి తానొకవారకాంతకు లోగినకశంబున న
త్యంతలజ్జాభరితాంతః కరుణుండైనం బోతసమనంబున దెలసికొని

అ॥ వె. రసికులైనవాకు రమణులకొకవేళ

పంగుటెల్లధర్మవర్తనంబు

ఈరసమునవిల్లు నారికివంగదా

చిత్తజాతనూప సింగభూప!

అనిపద్యమువెంటనే తనచమత్కృతిజూపినట్లే భాగవతంబునం
దందందు బాంకంబుగా శృంగారరసంబును బోషించుటయందెంతయు
సమర్థుడు మిగిలినరసంబుల సుదర్భాచుసారముగా జేర్చుటకును రుక్మి
లినేర్పరి. ఈతడేరసమెట్లు వర్ణించినను చదువరలకెంతయు నింపొసగు
చుండునన్నమాట జగమెరింగినదియే.

శబ్దాలంకారంబులందంత్యప్రాసనియమమున వ్రాయుటకవీశ్వరు
లకందఱకు సామాన్యమైయున్నను నీకవివరేణ్యునకుఁబ్రధానాంగమం
బుగఁదన గ్రంథంబునందు బెక్కుతావుల నుపయోగించియున్నవాఁడు
అత్యప్రాసనీనుంబుల కుదహరణంబు గొన్నిటివ్రాసెద,

ఉ॥ ఆతతసేవజేసెద సమస్తచరాచరభూతసృష్టి వి

జ్ఞాతకుభారతీహృదయ సౌఖ్యవిధాతకువేదరాశి ని

రేతకు దేవతానికరనేతకుఁ గల్మషజేతకుఁనత

తాతకుధాతకుఁనిఖిల తాపసః శుభప్రదాతకున్,

స్కం. 1. ప. 3.

ఉ॥ ధాతవు భారతశృతివిధాతవు వేదపదార్థజాల వి

జ్ఞాతవు కామముఖ్యరిపుషట్కవిజేతవు బ్రహ్మతత్త్వ ని

రేతవు యోగినేతవు వినీకుడ పివు చలించిచెల్లరే

కాతకు కెవడివగవ గారణమేమి! పరాశరాత్మజా॥

స్కం 1 ప 89

పైపద్యమునే యేర్పూరి సింగన వృత్తసంధంబునందు వక్ష్య
మాణంబుగ వ్రాసియున్నాడు.

ఉ॥ ధాతకు దేవతావిభవధాతకుఁ బుణ్యజనానురాగ సం
ధాతకు సర్వలోక హితధాతకు వైదికధర్మమార్గ ని
ర్ణేతకు నుల్లసద్విభవనేతకు సర్వజగజ్జయాంగజ
భ్రాతకుఁ బుణ్యయోగిజన భావవిజేతకుఁ మొక్కి రయ్యెడన్.

॥ రామున్ మేచక జలద

శ్యామున్ సుగుణాభిరాము సద్వైభవ సు

త్రామున్ దుష్టనిశాట వి

రాముంబొమ్మనియెఁ బంక్తి రధుడ డవులకున్.

ఈపద్యము భాస్కర రామాయణములో బాలకాండమందలి
339 వ పద్యముతోఁబోల్చిన సరిపోలియున్నది.

నా మ హా చ క ము ల య ం దు జి త్ర ము

కం. చిత్రంబులు త్రైలోక్య ప

విత్రంబులు భవలతాలవిత్రంబులు స

న్మిత్రంబులు మునిజనవన

చైత్రంబులు విష్ణుదేవు చారిత్రంబుల్.

స్కం 7 వ 6

కం పరిభూత వృధనంబులు

నిమిషము సంసారజలధినిర్మ దనంబుల్

నరకేశరి కథనంబులు

పరిరక్షితదేవయక్ష ఫణిమిథనంబుల్.

స్కం 7 ప 28

శా|| సూనున్ శాంతగుణప్రధాను నతి సంశుద్ధాంచితజ్ఞాను న
జ్ఞానారణ్య కృశానునంజలిపుటీ సంభ్రాజమానున్ సదా
శ్రీ నారాయణపాదపద్మయుగళీ చింతామృతాస్వాదనా
ధీనుక్ ధిక్కరణంబుసేసిపలికెన్ దేవాహితుం డుగ్రతన్.

స్కం 7 ప 256

పాదపాదంబునకు వేర్వేలుగా సంత్యాను ప్రాసంబులున్నికి
నుదాహరణము.

సీ| కమనీయశుభగాతుఁ గంజాతదళనేత్రు
వనుధాకళత్రుఁబా వనచరితుఁ.

సత్యసంకల్పు ని శాచగోగ్రవికల్పు
నతపన్నగాకల్పు నాగతల్పు
గాస్త్రుభమణిభూను గంభీరమృదుభాషు
శ్రితజనపోషుసం చితవిశేషు
నీలనీరదకాయు నిర్జితదైతేయు
ధృతపీతకౌశేయు నతవిధేయు

తే. గీ. నఘమాహగదనైద్యువే దాంతవేద్యు
దివ్యమునిసన్నతామోదు దీర్ఘపాదు
జిఘ్గవరసద్గుణాలంక రిఘ్గగృఘ్గ
జూడుదైతేయకులబాల సుభగశీల

కం. భూషణములు వాణికినఘ

పేషణములు మృత్యుచిత్త భీషణములుహృ

త్తోషణములు గల్యాణవి

శేషణములు హరిగుణోపచితభాషణముల్.

ఇట్టివి పెక్కులుగలవు. ఈతడు రచించిన గ్రంథమునం దెచ్చట జూచిన నీతనిపాండిత్యము పూర్వకవీంధ్రుల పదగుంభనా లంకారము లకు సమానముగను, కొంచెమధికముగనుగన్పట్టును. తిక్కనకవీంద్రుడు సంగ్రహశయ్యకును బోతనామాత్యుడు పదయమకంబునకును బ్రసిద్ధులు. తిక్కనభారతమునం దుద్యోగపర్వమునందు శ్రీకృష్ణుడు రాయబారియై కరిపురమునకరిగిన నప్పరిగలస్త్రీజనంబులు శ్రీకృష్ణుని గని తమతమమనంబులలో నాతనిచర్యల వితర్కింపి యనుకొనిరని ఈపద్యములో వాసియుండెను.

|| సీ. ప్రిణంబుతోఁగూడ రిక్కసిచన్నుల

పాలుద్రావినప్రోథ బాలుడితడె

ప్రేల్మిడిజాణూరువీటిచి లోకముల మె

చ్చించిన యాజగజేట్టియితడె

దుర్వృత్తుడగు కంసుదునిమి యాతనితండ్రి

బట్టంబుగట్టిన ప్రభువితండె

సత్యభామకు బారిజాతంబుపైఁగల

కోర్కెదీర్చిన రసికుండితండె.

గీ. వెన్నలునుగోపికావృత్త వృత్తములును

సరసిమృచ్చిలనేర్చిన హరియితండె

శ్రుతశిరోభాగములు దననుభగచరణ

సరసిజామోదమునుగూర్చు చతురుడితడె ?

పోతనభాగవతములో దశమస్కంధమున నీక్రిందివిధముగ వ్రాసె.

సీ. వీడఁజేరక్కసి విగతజీవిగఁజన్ము

బాలుద్రావినమేటి బాలకుండు

వీడతే నందుని వెలదికి జగమెల్ల

ముఖమందుజూపిన ముద్దులాడు

వీడతే మందలో వెన్నలదొంగిలి

దర్పించిమెక్కిన దాపరేడు

వీడతే యలయించి వ్రేతలమానంబు

జూరలాడిన లోక సుందరుండు

తే. గీ. వీడు లేకున్నపుర మటవీస్థలంబు

వీనిబొందనిజన్మంబు విగతఫలము

వీనిబల్కనివచనంబు విహగరుతము

వీనిజూడనిజూడ్కులు వృధలువృధులు.

అని రచియించె.

భాషాంతరీకరణము

పోతన సంస్కృతమునుండి భాగవతము నాంధ్రీకరించుచో నాయాసందర్భముల కనుగుణంబుగ వినువారికెంతయు నానందము నొదవించునట్టుల గొన్నిచోట్ల మూలముననుసరించియు గొన్నియెడల శ్రీధరవ్యాఖ్య ననుసరించియు, గొన్నితావులమూలమునకంటె గణిక ముగను వృద్ధియొనర్చియు వర్ణనము లెక్కువచేసియు గొన్నిచోట్ల మూలవ్యాఖ్యల రెంటిననుసరించియు, గొన్నిపట్టుల నాయాసందర్భము లింపుగానుండకున్న వదలియు నిట్లు పలువిధంబుల రచనానైపుణ్యము జూపియున్నాడు. మూలముననుసరించి పోతనవ్యాసియుండెననుటకు నిదర్శనముల గొన్నిటిని మాత్రమే పేర్కొని వ్రాసియుంటిని.

శ్లో. యతోనకశ్చిత్క్వ చకుత్రవిద్యాన్

దేనస్సవిమాత్సా నమలంసమర్థః

విమోచితుంకామదృశాంవిహార

క్రీడామృగోయన్నిగళోవిసర్గః.

స్కం. 7. అ. 6 శ్లో. 25

శా. హాలాపాన విజృంభమాణ మదగర్వాతీతదేహాల స

ద్భాలాలోకన శృంఖలానిచయసంబద్ధాత్ముడైలేచమున్

వేలానిస్సరణంబుగానక మహావిద్వాంసుడుం గామినీ

హేలాకృష్టకురంగశాబకమగున్ హీనస్థితివింటిన్.

స్కం. 7. ప 215

శ్లో. హిరణ్యకశిపుః ప్రహ్లాదఉచ్చృతాంతాతస్వధీతంకించిదు త్తమమ్

కాలేనైతావతాయుష్మన్ యదశిక్షదుర్లోభవాన్

స్కం. 7. అ 5 శ్లో 23

శ్లో. ప్రహ్లాదః-శ్రవణాకీర్తనంవిష్ణోః స్మరణసాదసేవనమ్

అర్చనంవందనందాస్యం సఖ్యమాత్మనివేదనమ్.

స్కం. 7. అ. 5. శ్లో 24

శా. చోద్యంబయ్యెడినింతకాలమరిగెన్ శోధించియేమేమిసం

వేద్యాంశంబులు సెప్పిరోగురువు లే వెంటంబరింపించిరో

విద్యాసారమెరుంగగోరెద భవద్విజ్ఞాతశాస్త్రాబులొ

బద్యంబొక్కటిసెప్పిసార్థముగఁ దాత్పర్యంబుభాషింపుమా,

స్కం. 7. ప. 163

శా. నిన్నునొమెచ్చురసీతిపాఠమహిమన్ నీతోడ్పడెత్యార్భకుల్

గన్నారన్నియుఁజెప్పనేర్తురుగదా గ్రంథార్థముల్దక్షులై

యన్నా యెన్నడనీవు నీతివిదుడౌవంచున్ మహావాంఛతో
నున్నాడ౯ ననుగన్నతండి భవదీయోత్కర్షముంజూపవే.

స్కం. 7. ప. 164

క. చదివించిరి ననుగురువులు

చదివితథర్ణార్థ ముఖ్యశాస్త్రాబులు నే

జదివినవిగలవు పెక్కులు

చదువుల గోమర్మమెల్ల జదివితఁదండి. స్కం. 7. ప. 166

మ. తనహృద్భావలసఖ్యమున్ శ్రవణముల్ నాసత్వమున్ వందనా

ర్చనముల్ సేవయు నాత్మలోనెఱుకయున్ సాకీర్తనల్ చింతనం

బనునీతొమ్మిదిభక్తిమార్గముల సర్వాత్మున్ హరిన్ నమ్మి స

జ్ఞుడై యుండుటభద్రమంచుఁ దలతున్ సత్యంబుదైత్యోత్తమా.

స్కం. 7. ప. 167

శా. అందేందూదయముల్ మహాబధిరశంఖారావముల్ మూక స

ద్వింధాఖ్యాపనముల్ నపుంసకవధూకాంక్షల్ గృతఘ్నావలీ

బంధుత్వంబులుభస్మహవ్యములు లుబ్ధద్రవ్యముల్ క్రోడస

ద్గంధంబుల్ హరిభక్తివర్జితలలిక్తవ్యర్థసంసారముల్

స్కం 7. ప. 268

సీ. కమలాక్షునర్చించు కరములుకరేణులు

శ్రీనాథువర్ణించు జిహ్వజిహ్వ

సురరక్షకునిజూచు చూళ్ళుచూడ్కులు

శేషశాయికి మ్రొక్కుశిరముశిరము

విషునాకర్ణించు వీనులువీనులు

మధువైదసలిన మనముమనము

భగవంతువలగొను పదములుపదములు

పురుషోత్తమునిమీది బుద్ధిబుద్ధి

తే. గీ. దేవదేవునిజింతించు దినముదినము

చక్రహస్తానిఁబ్రకటించు చదువుచదువు

కుంభినీధవుజెప్పిడి గురుడుగురుడు

తంద్రిహరిఁజేరుమనియెడి తండ్రితండ్రి. స్కం. 7. ప.169

సీ. కంబాత్తునకుఁగాని కాయంబుకాయమే

పవనగుంభితచర్మ భస్మ్రగాక

వైకుంఠఁబాగడని వక్త్రంబువక్త్రమే

ధమధమధ్యనిఱోడి ధక్కగాక

హరిపూజనములేని హస్తంబుహస్తమే

తరుశాఖనిర్మితద్వీపాక

కమలేశుఁబాడని కన్నులుకన్నులే

తనుకుడ్యబాలరంద్రములుగాక

ఆ. ప. చక్రిచింతలేని జన్మంబుజన్మమే

తంశసలిలబుద్బుదంబుగాక

విష్ణుభక్తిలేని విబుధుండువిబుధుఁడే

పాదయుగముఱోడి పశువుగాక.

స్కం. 7. ప. 170

సీ. సంసారిజీమూత సంఘంబువిచ్చునే

చక్రదాస్యప్రభంజనములేక

తాపత్రయాభీల దావాగ్నులాలునే

విష్ణుసేవామృత వృష్టిలేక

సర్వంకషాఘాఘ జలరాసులింకునే
 హరిమనీషాబడబాగ్నిలేక
 ఘనవిపద్ధాదాంధకాంబులడగునే
 పద్మాక్షనుతిరవి ప్రభలులేక.

తే. గీ. నిరుపమాపునరావృత్తి నిష్కళంక
 ముక్తినిధిగానవచ్చునే ముఖ్యమైన
 శార్ఙ్గకోందడ చింతనాంజనములేక
 తామరసగర్భనకు నైన దానవేంద్ర ! స్కం. 7. ప 171

పైనవ్రాసిన మూడుశ్లోకంబులకు మూలంబుకన్న నెక్కువగా
 విస్తరింపబడి యెంతబాగుగామన్నవో చూడుడు. శ్రీధరాచార్య
 వ్యాఖ్యానము ననుసరించియు సంతకన్న నెక్కుడుగా నొప్పుభావము
 లున్నను రచించెనన నుదాహరణము.

ద శ మ స గ్రం థ ము

కాళీయశత్రుస్తవము.

నమోఽనంతాయ సూక్ష్మాయవిపశ్చతే
 నానావాదానురోధాయ వాచ్యవాచకశక్తయే
 నమఃప్రమాణమూలాయ కదయేశాస్త్రయోనయే.

శ్రీ ధ రా చా ర్య వ్యాఖ్యానము

“నమయితి” అనంతాయ, అహంకారాపరిచ్ఛేదాత్, అతః, నూత్నాయ, అదృశ్యత్యాత్, అతఏవ, విపశ్చితే సర్వజ్ఞాయ; “నా నేతి” నానావాదానురధాయ-అస్తి. నాస్తి, సర్వజ్ఞః, కించిజ్ఞః, బద్ధ, ముక్తః, ఏకః, అనేకః, ఇత్యాదీన్, నానావాదాన్, అనురుణద్ధి, మాయయానువర్తతే, యస్తస్మై; వాచ్యవాచకశక్తియే-అభిధానాభిధేయ శక్తిభేదాదపి। నానాత్వేప్రతీయమానాయ—‘నమయితి’ ప్రమాణ మూలాయ చక్షురాదీనాం చక్షురాదిరూపాయ, అతఏవకవయే—స్వయంతన్నిరపేక్షజ్ఞనాయ; కుతఃశాస్త్రయోనయే—వేదాత్మకనిస్సాయ.

ఆంధ్రీకరణము

సీ, విశ్వంబునీవయై విశ్వంబుజూచుచు
విశ్వంబునేఱుచు విశ్వమునకు
హేతువైపంచభూత మాత్రేంద్రియ
ములకు మనఃప్రాణబుద్ధిచిత్త
ములకెల్ల నాత్మలై మొనసిగుణంబుల
నావృతమగుచు నిజాంశభూత
మగునాత్మచయమున కనుభూతిసేయుచు
‘మూడహంకృతులచే మునుగునడక’

తే. గీ. నెఱిసనంతుడవై 'దర్శనీయరుచివి
గాక' సూక్ష్ముడవై 'నిర్వికారమహిమ'
దనరిగూటస్థుడన 'సమస్తంబునెఱుగు'
నీకు మొక్కెద మాలింపునిర్మలాత్మ !

మఱియుఁగలందు లేడు సర్వంబునెఱుంగు నించుకయెఱుంగు
బద్ధుండు విముక్తుండొకండనేకుండు ననఁ విమోదలగాగలవాదంబులు
మాయవలన ననుకోధింపుదువుగావున' నానావాదానుకోధకుడవయ్యు
నభిదానాభిధేయశక్తి భేదంబువలన బహుభావప్రతీతుండవయ్యును,
'జక్షుగాదిరూపంబులవలన' ప్రమాణమూలకుండవయ్యు. 'నిరపేక్షజ్ఞా
నంబు కలిమి'గలివయ్యు వేదమయ నిశ్వాసత్వంబువలన శాస్త్రయో
నిదయ.

పైనఁ కుండలీకరణములుగలవియె కవికేసలము వ్యాఖ్యానము
నుండిమాత్రము గైకొని తెనిగించినవగుటచే నతండా వ్యాఖ్యానమునే
యనుసరించి రచించినాడనుట బాగుగాఁ దెలియనగును. మఱియుగే
వలకావ్యసరణికి సరసముగాఁ దోపనిత త్వనిషయములును గూడ నతి
పేశలకవనంబున హావణించి మనోహరముగాఁ దోపించుటయందీకవి
మిక్కిలి నిపుణుడు. అచ్చ తెనుగుపదములచేఁ బెక్కుపద్యము లీపోతనచే
మిక్కిలి సొంపుగా గూర్పఁబడినది.

అచ్చ తెనుఁగు పద్యములు

కం. క్రొక్కారు మెఱుగుమేనులు

గిక్కిరిసినచన్నుఁగవలు గిస్సిననడుముల్

పిక్కటిలి యున్నతులుములు

జక్కనిచూపులును దివిజసతులకునొప్పున్. స్కం. 8. ప. 263

కం. తొలుకాగు మెఱుగుకె వడి

తళతళమనిమేనుమెఱయ ధగధగమనుచుం

గలుములనీనెడు చూపులఁ

జెలువంబుల మొదటి తెంకిసిరిపుట్టెన్పా. స్కం. 8. ప. 865

సీ॥ పాలమున్నీటిలో పలమిఁది మిగడ

మిసిమిజిడ్డునఁజేసి మేనువడసి

కొక్కొక్కరుమెఱుగుల కొనలకొత్తఘకుల .

మేనిచేగలనిగ్గు మెఱుగు సేసి

నాటి నాటికే బ్రోదినవకంపుదీవల

నునుబోదనెయ్యంబు నూలుకొలిపి

కొవ్వారుకందమ్మిలకునఁ బొద్దునఁ

బొలసినవలపులఁ బొదివెట్టి

తే॥ గీ. పసిడిచంపకదామంబు బాగుఁగూర్చి

వాలుకొన్నెలచెలువున వాడిదీర్చి

జాణతనమునఁ జేతులజడ్డువిడచి

నలునఁగూకొమ్మ కొగిఁజేసినాడునేను.

స్కం. 8. ప. 266

కొన్నిచోట్ల మానసంబునకెంతయు సుల్లాసంబొదవు విధంబున
సుకుమారశైలింగూర్పఁబడి యీపోతనకవిత్వం బతిరమ్యంబైయున్న
యిది. ఈతని భాషాంతరీకరణమెంతయు మానోజ్ఞమై సాంసారు
చుండెను.

ఇప్పోతన సహజపాండిత్యండగుటచే లక్షణ విరుద్ధంబులు
గొన్ని తమయంతనగ్రంథమునందు, బ్రయుక్తములై యుండవచ్చును
లఘ్వరేఫముల మైత్రియు నితఃశు సమ్మతింపడని కూచిమంచి తిమ్మ
కవి, యట్లుమనమందరమును దలంపవచ్చుచుగాని యారసిచూచిననా
తఁడురెండును గలిపియేయిండునని పండితులయభిప్రాయము కూచి
మంచి తిమ్మకవి.

సీ॥ అఖిలవేదాంత విద్యా రహస్యవిమండు
సహజపాండిత్య విశారదుండు.
మత్తక్షతీశాధ మస్తోత్రవిముఖుండు
శంభుపదాబ్జ పూజారతుండు
ఘటతరకవితావిభాసిత ప్రముఖుండు
సకలాంధ్రలక్షణ చక్రవర్తి
రఘుశులేశ నిదేశరచిత మహా భాగ
వత పురాణుండు పుణ్యవర్ధనుండు.

తే॥ గీ. బుధజనహితుండు బమ్మెర పోతసుకవి
యెన్నరేఫఁకారంబు లెఱుగడనుచు
నజ్జుల్కొక కొందఱాడుదు రామహాత్ము
కవితకెందునులోపంబు కలుగదధిప?

అ॥ వె. కాకునూరి యప్పకవి యహోబలపతి
ముద్దురాజు శామముఖ్యులెల్లఁ
బోతరాజు కబ్బమున తాలురేఫలుఁ
గదిసెనంచుఁ జెప్పిరదిహుళిక్కి.

అనిస్థిరపఱచినప్రకారము పోతనకొన్నితావుల లఘ్వలఘురేఫ
ములు గలుపక ప్రాసాదులఁ గూర్చియున్నాడు. ఆయ్యది ప్రాసములం.

దితనికి మిక్కిలియభిరుచిగలుగుటచే నట్లురెంటినిగలుపక వ్రాసినాడుగాని రెంటినిగలుపగూడదను నియతిజేసికాదు. కనుకనే యచ్చటచ్చట రెంటిని గలిపియున్నాడు. పైసంగతి సూచించునటులనే కాకునూరియప్పకవి తనగ్రంథమునందీ క్రిందివిధంబునవ్రాసియుండె.

ఉ॥ బమ్మెర పోతరాజకృత భాగవతంబు సలక్షణంబుగా
కిమ్మహి నేమిటంగొదవ? యంతయునారసిచూడగాను రే
ఫమ్ములు తాలునుంగలసి ప్రాసములైన కతంబునంగదా
యిమ్ములనాదిలాక్షిణికులెల్లరు మాసి రుదాహరింపగన్.

అట్లు వ్రాయుటవలన పోతనరచించినగ్రంథమున నీరేఫయుగమైతిదోషంబుదక్క. తక్కుంగలదోషమ్ములు లేవని సమ్మతించునట్లు తెలియుచున్నది.

ఈరేయుగమైతిదోషంబొక దోషంబులోనిదిగాదనియు భాగవతంబు దోషరహితగ్రంథంబనియు మఱికొందరుపండితులు చుడువదురు. రేఫములయొక్కమైత్రికి సమ్మతించుటచే నప్పకవీంశ్రీడు దోషంబుగల్గునని పైవిధంబున బద్యంబునునైనా యుట తనయొక్క యభిప్రాయము స్థిరపఱచుటకుగాని మఱియొక్కటిగాదు. అప్పకవిరచించిన లక్షణగ్రంథంబునందును రేఫయుగమైతిదోషంబు పద్యములందుఁ గాన్పించుచున్నది.

అప్పకవి రచియించిన లక్షణగ్రంథములో తాకార సీసమాలికలో నీక్రిందివిధమున వ్రాసియుండె

సీ॥ తాఱుమెకంబులీ తీరున (తారు—తీఱున)

పడఁతిదేహము గరుపాఱుట వీరుట. (వీరుట)

మాఱుమాటాడుట మాఱుమొగంబు వే

మాఱు పెద్దలమాట మీఱి చనుట

(మాటు మొగంబు—వేయారు)

యిట్టివి పెక్కులెన్నియోగలవు.

ఇట్టియు వెట్టియు, వ్రాయునప్పుడేల్లు క్రిందజడ్డులడెడి లిపు
లెల్ల బంపితాలనియు—వీనిద్విత ములొకసమయమున బోయినబో
వును. ఎట్లనిన? జీతపోతు, కటిమేక, యనగనని ముంగుసూత)ము
హా)సి పిమ్మట కొట్టశబ్దములుప్త శేషంబయినపుడు 'కొట' యనివ్రా
యక 'కొర' యనిలఘురేఫముతోవా)సె.

రాదక్కనకలాక్షరముల నూడనుగర

కదియ లకార ఊకారములన'

పైవిధంబున రేఫ సీసమాలికలో వ్రాసియున్నాడు అందు
'తా, శకటరేఫ సంజ్ఞకము. ఇట్లుల లెక్కించిన వెన్నియోకలవు.

ద్వితీయదర్పణమునందు కొఱంగి రంగనాథకవి వ్రాసిన అప్ప
కవి దోషములు.

తే ప న ప్రా న

కం. కేరుచునొయ్యకడదగ్గఱ

జేరుచు నురుముప్పిహతికి జిక్కక వేగం

దాటుచహంకృతిగమ్మట

చూచుచ ధోక్షజుషమల్లు దు)ంచెననంగె

మ॥ పురిటింటం బసిబిడ్డచెందిమున వ పోవంగ నాడాత్మలో (2)

మిరువొప్పొప్పు దుద్ధియుక్తమచయై ముద్దాషరాకాసి గు

రైటిఁ గిష్టపఁబుగఁ బాలుద్రావునుషచే నిర్వైసకాలంబునం
ధరణింగూల్చిన నందపుక్రువలనం దార్కాణధర్మసిత్తి

అ ల సా ని పె ద్ద న మ ను చ రి త్ర

శా॥ శ్రేణుల్లట్టి నభాంతరాళమునఁ బాష్టాంశుపాతెంబడులు
పాణవాతము

శ్రీ కృష్ణ దేవ రాయ లు-౩ ము క్తమా ల్యి ద

మ॥ ఇలకున్వేగిగుఁగఁబండుతీరవన పుండ్రేక్షుచ్చటల్ తీపుల
గ్గలమైవాలను రుప్వనంబులెసగం గాద్రిప్పురాట్నంపుగుఁ
డ్రలునాఁ దేనెకొలంకులంబారలిపాఱివ్వచ్చు

పింగళి సూర నక్షత్రభావ త్రి

ప్ర ద్దు మ్న ము

కం॥ గోక్కునఁజని వాల్మీకుని
తెక్కలుగట్టుకొని దివిజ రిపుమేడలపై

అయ్యల రాజు రామభద్రుడు రామాభ్యుదయము

ఉ॥ సైరిభవారిభద్విరద శాసనఖడ్గఖరాధి నూర్తులై
తారలు బూరగొమ్ములును దప్పెటలుంబటహంబులుగబడు
ల్పాఱులు

పిల్లమఱిపినవీరభద్రకవి జైమినీభారతము

ఉ॥ తూరువుతెల్లవాఱుటయు దోడనెనుంగళపాదకస్తుతుల్
మీఱఁదదేయరాగములు

అప్పకవియట్లు తనయభిప్రాయము వ్రాసినను భాగవతమున
కేమియు కొఱతలేదు. రకారమైతిక్కో వ్రాసినకవులగ్రంథములు
లక్షణవిరుద్ధములయ్యెనా! ఆదోషమున భాగవతము లక్షణగ్రంథ
ము కాకుండలేదు. భాగవతము జీర్ణమగుటచే ననేకులందు రచియిం
చుటచే నట్టిప్రమాదములుండవచ్చును. భాగవతమించుమించుగనన్నా
టయఱువదియేండ్లకు మున్నగీర్వాణభాషనుండి యీపోతనాచూత్యు
నిచే నాంధ్రీకరింపబడినది. భాగవతము తాళపత్రములయందుండు
టచే లేఖకు లెందరిచేతనో వ్రాయబడియున్నది. లేఖకులందఱును
బండితులైయుందురా! — 'ప్రమాదోధిమతామపి' యనున్యాయము
చొప్పున భాగవతమునందలి ప్రమాదములు కానవచ్చుచున్నవి.

అయ్యవిదోషంబులైనను మహాకవిప్రయోగములనియు నిర్దుష్టము
లనియు నమస్కరించుచున్నారు—విమర్శకులు భాగవతమునందుగల
లోపంబుల నీక్రిందివిధమున బల్కుచున్నారు.

అ కార ప్రయోగము

1. చ. హరిబరమాత్మనయ్యతు ననంతనిజితములందలంచిను
స్థిరతవిశోకసౌఖ్యములఁ జెందినధీనిధులన్యకృత్యము
ల్మఱచియుఁ జేయ నొల్లరుతలంచిననట్టిదయాసాశేంద్రుడు
బరువడినుయ్యద్రవ్వెనె? పిపాసితుడై సలిలాభిలాషితన్

స్కం. 2. ప. 209

2. చ. సరవరవేణుజానలవి నవ్వుమహాటవిమాడ్కిఁబాండు భూ
వరధృతరాష్ట్రసూను లనివార్యనిరోధమెత్తియొం
డొరులజయింపఁగోరికననోర్విఁ గురుక్షితిపాలమూఘ్యలం
దఱుమృతుకాటయున్ విని ఘనంబుగశోకనిమగ్నచిత్తుడై

స్కం. ౩. ప. 43

క. మఱునాఁడు రేపకడభా

సురపుణ్యఁడుఘనుఁడు మఘనిషూదనచరణ

స్మరణక్రీడా కలితుడు

దరియించెంగలువగహన దహనన్యమునన్,

స్కం. 3. ప. 170

క. తెఱఁగొప్ప నఖిలవిశ్వముఁ

బురుహత్తముమాయచేతఁ బుట్టుంబెరుగున్

విరితింబొందుచు నుండుం

గరమర్థిన్ భూతభావి కాలము లందున్ స్కం 3. ప. 574
 మ. చిరభాగ్యోదయ దేవదేవలలిత శ్రీవక్షలత్నాంగయీ
 వరవిప్రానుపదైకపుణ్యరజమే వర్ణింపనీమేనికా
 భరణంబంటివిసర్వలోకులకు విప్ర శ్రేణినుహాత్యమీ
 వెఱుగంజెప్పటకై ధరింపితిగదా యెన్నంబవిత్రాకృతీన్.

కం. నెఱినట్టి జలజభవునకుఁ

గరమంతఃకరణగా త్రకములై వరుసం

బరఁగిన బ్రహ్మక్షత్రము

లరయరమాధీశ్వరునకు నవసీయంబుల్.

ఇవియుఁగాక తృతీయస్కంధమునందొట్టి ప్రాసములు గన్పట్టు
 చున్నవి. ఈభాగవతమునందు వ్యాకరణదుష్టంబులగు ప్రయోగంబులు
 గొన్నిగా నవచ్చుచున్నవి. అందువలన లక్షణగ్రంథముకాదనిరికాని రకా
 రమైత్రీ గల్గుటచే గారు

ఉ దా హ రణ ము లు

1. క్వావర్థకేతునకు సంధిలోనగుదుష్టసంధులు సేయుటయు.
2. హ్రస్వంబు మీదైనకారంబున కచ్చుపరంబగునపుడు సం
 స్కృంబునంబోలె ద్విత్యంబువచ్చుటయు,
3. ఉకారాంతశబ్దమునకు కువర్ణకము పరంబగుచో స్థగాగ
 మంబు రామియు, మొదల గాగల కొన్ని నోపంబులు చంద్రబిద్భమున
 గళంకమువలె గన్పట్టుచున్నను నయ్యవి యొక లోటులుగా
 నెవ్వరు బరిగణింపరు.

- 1 క్షాన్తీర్థ శేతునకు సంధి ఉదహరణములు
ఎఱిగెఱిగి బ్రహ్మహత్యాదురితంబు గద్యసంఖ్య 931
ఒదిగుండి 1237
కోసిచ్చె 724
- 2 హ్రస్వంబుమిది నకారంబునకు అచ్చపరంబగునప్పుడు
ద్విత్యంబు వచ్చుట కుదహరణములు
“ నీటిపోరాటనోటమిపాటజూపుట కరణ్యాటంబువాచాటమై
స్కం. 8 ప 57
“ వింటినన్నముగొంటి నీగృహమునక వేడ్కన్ ఫలంబబ్బె”
స్కం. 9. ప. 146
- 3 ఉకారాంతశబ్దమునకు కువర్ణకంబుపరంబగుచో నగాగమం
బు రామికుదాహరణములు.
1 భాగవతసంగలపభాపలముకీడె స్కం. 1. ప. 244
2 మాధిసమ్మనువుకు శతరూపవలన స్కం. 1. న. 217.
3 ఎఱుకుకు 723
- మఱియును గొన్ని కొన్ని తావులయందు బ్రాసభంగములు,
గణభంగములు, యతిభంగములు నొదవుచున్నవి.

ప్రాసభంగమునకుదహరణము

క. ఒకవృత్త మూలతలమున

నకలంకగుణభిరాముడొసీనుండై

యకుటిలమతి బదరీవన

మునకునుబొమ్మనుచు మొఱిగిపోయిన నేనున్.

స్కం. 3 ప. 141

ఈక్రిందివిధమున నాపద్యముగూర్చి నూత్నముద్రణపుస్తకము
లలో గన్పట్టుచున్నది.

క. ఒకవృక్షమూలతలమున

నకలంకగుణాభిగాముఁ డాసీనుండై

యకుటిలమతి బదరీవని

కిఁక నీవరుగుమని మొఱిగియేగిరినేనున్

గ ణ భ ం గ ము న కు ద హ ర ణ ము లు

గీ॥ ఇన్నియునుదెలియనానతి యిచ్చినన్ను

నర్ధిరక్షింపుయజ్ఞ దానాదిపుణ్య

స్కం. 3. ప 260

గీ॥ రూఢినమ్మనువునకు శతరూపవలన

భూనుతులగుప్రియవ్రతోతానపాదు

స్కం. 4 ప 217

య తి భ ం గ ము న కు ద హ ర ణ ము

సీ॥ మనువు నిత్యముగాదు మరణంబునిజమని

యెఱిఁగిమోక్షస్థితి నిశ్చయించి

స్కం. 1 ప 393

ఇంకను వ్యాకరణవిరుద్ధంబులైన ప్రయోగంబులునుగలవు. అవి
యన్నియు భాగవతమునందు బెక్కును వ్రాయుటంజేసి కలిగినలోప
ములని తలచితినిని మొదటనే వ్రాసియుంటి

కాలనిరయము

పోతనామాత్యుఁడు శ్రీనాథమహాకవికిని సర్వజ్ఞసింగభూపాలు
నకును సమకాలికుడని పైనజెప్పిన జరిత్రములవలననే దెలియుచున్నది.

శ్రీనాథుఁడును సర్వజ్ఞ సింగునాయునికి సమకాలికుడైనట్లేకరిం
ది పద్యమువలన దెలియుచున్నది

సీ॥ దీనారటంకాల తీర్థమాడించిరి

దక్షిణాధీశుము త్యాగశాల

బలుకుచోడై యంధ్ర భాషామహాకావ్య

నైషధగ్రంథసం దర్భమునకు

బగులఁగొట్టించితు దృటవివాదప్రోధి

గౌడిడిండిమభట్టు కించుధక్క.

జంద్రశేఖరకమా శక్తిరాయలొద్దఁ

బాధుగొల్పితి సార్వభౌమబిరుద

తే॥ గీ. మెటులమెప్పించెదోనన్న నింకమాద

రావుసింగచుహీపాలు ఫవిశాలు

నిండుకొలువున నెలకొని యుండినీవు

సరససద్గుణసిక్తురంబ శారచాంబ.

అనివేంకటగిరియందుండి సమస్తవిద్యలయందును విరుపమాన పాండిత్యవైభవముననొప్పారి సర్వజ్ఞుడని ప్రసిద్ధికెక్కిన సింగభూధవు నాస్థానంబున కేగుతఱి నెక్కడనైన దస్సలుగల్గునేమోయని భయంబడి తనకు బ్రసన్నురాలైన భారతీ దేవిస్తవమొనర్చెననియు జెప్పుదురు.

శ్రీనాథుడు సింగభూషతిని దర్శించినవెనుక యతనియాస్తానము నగల యొక్కబట్టురాజు శ్రీనాథుని వంచింతుటకై హాస్యవ్యాజంబున కుక్కవో నక్కవో ఫణివో క్రోతివో పిల్లివో భూతపిల్లివో, యన్ని సమస్యనిచ్చి పూర్తియైనర్చుచున శ్రీనాథుడు

ఉ॥ తక్కకరావుసింగ ధరణీశ్వరుడధులకిచ్చుచున్నచో
దిక్కులలేని కర్ణునిదధిచి నిఖేచరువేల్పుమాని బెం
పెక్కిన కామధేనువు సిబీందుని నెన్నదుబట్టదిట్టవై
కుక్కవో నక్కవో ఫణివో క్రోతివో పిల్లివో భూతపిల్లివో !

యనిపూరించెననియు, జెప్పుదురు కాన సింగనయ శ్రీనాథుడు నొకకాలమువారని చెప్పవచ్చును.

పోతరాజు వేంకటగిరిసంస్థానమునకు ప్రభువైన సర్వజ్ఞసింగ భూపాలుని యాస్థానశండితుడై యుండుటమఁ బోతరాజప్రణీతమైన భోగినీదండము తార్కాణమైయున్నది.

కావున శ్రీనాథుడును సర్వజ్ఞభూపాలుడను బమ్మెర-పోతరాజును సమకాలికులని యుంచవచ్చును.

‘సర్వజ్ఞసింగమనాయకుడు 1422 సం, మొదలు 1447 సం వఱకు రాజ్యమేలెను. ఇతఁడు ప్రాథమికరాజులకు సమకాలికుడు సింగభూషతి రక్షణనుధాకరించు నామాంతరముగల సింగభూపాలీయ

నామకాంలంకార శాస్త్రమును, సంగీతరత్నాకరవ్యాఖ్యను మఱికొన్ని సంస్కృతగ్రంథములను రచించి, సర్వభితుదమును పొందినవాడు. వీనియందు రసార్ణవసుధాకరమును గ్రంథము రసనాటకాదివిషయమై మూడుల్లాసములుగ రచియింపఁబడినది. ఇదియత్యుత్తమగ్రంథము. కావ్యపంచకమునకు వ్యాఖ్యమొనరించి మహామహాపాధ్యాయుడను ఖ్యాతిపొందిన మల్లినాథసూరిచేఁ దనవాఖ్యలయందు దచ్చటచ్చట నుదాహరింపఁబడినవి. రఘువంశషష్ఠసర్గమందు నిందుమతీ పరిణయ ఘట్టమున 'తాంప్రత్యభివృత్త మశోరధానాం, అనుశ్లోకవ్యాఖ్యానమునందుఁ తత్రశృఙ్గారలక్షణం రసార్ణవసుధాకరే-విభావైరసు భావైశ్చ సాత్త్వికై రవ్యభి చారిభిః' అనునది లోనుగా శృంగారలక్షణము రతి లక్షణము అనుభావలక్షణము సింగభూపాలీయము నుండి యుదహరింపఁబడియె.

మైసూరియందు ముద్రించిన రసార్ణవసుధాకరంబు నుపోద్ఘాతమునను, మల్లినాథేనచబహవోఽస్మాద్రస్నింధాత్సముద్భృతా రఘువంశాది వ్యాఖ్యానేషు లిఖితాదృశ్యంతే అని వ్రాయఁబడినది. అలంకార శిరోమణియందుఁ బ్రతాపరుద్రీయవ్యాఖ్యయందును శాకుంతల బాల రామాయణాది నాటకవ్యాఖ్యలులోనగు ననేక గ్రంథములయందు నీ గ్రంథము ప్రమాణముగాఁ బరిగ్రహింపఁబడినది. హాసశకము పదునాల్గవశతాబ్దము నుత్తరభాగమున నీగ్రంథమును రచియించినట్లున్నది. కాన 10 వ తరము సింగమనాయుడే రసార్ణవసుధాకరకర్తయనియింతదాక వ్రాయఁబడిన గ్రంథములలోఁ గాన్పించుచున్నది. కాని యది సరికాదు రసార్ణవసుధాకరగ్రంథసందర్భముచేతను మఱికొన్ని కారణములచేతను నేడవతరము సింగభూపతియే రసార్ణవసుధాకరకర్తగాని పదవతరమువాడుకాడు. ఈవలచెన్నపురి ప్రాచ్యలిఖిత పుస్తకభాండాగారమున దొరకిన ప్రౌఢదేవరాయలవారిశాసనము స్వస్తిశ్రీవిజయా

భృవయ శాలివాహనశకవర్షంబులు 1380 అగనేటి బహుధాన్యసంవత్సర మాఘ బ 30 సోమవారము సూర్యోదయరాగపుణ్యకాలమునందు. ఆత్రేయసగోత్రోద్భవులైన శ్రీమహాధిరాజరాజసరమేశ్వర రాజశ్రీ ప్రోథదేవరాయలు విద్యానగరమందు వజ్రసింహాసనానూఢులై పృథివీ రాజ్యంబు చేయుచును శ్రీశైలమునకు తులాభారము తూగనువచ్చి బహుధాన్యసంవత్సర మాఘ బ 30 సోమవారము సూర్యగ్రహణ పుణ్యకాలమునందు స్వాతీనక్షత్రమందు సిద్ధాపురములోనికి చెల్లివచ్చే చిన్నలనంతాపురగ్రామము గల్గేయసగోత్రా ఆపస్తంబసూత్ర యజు శ్శాఖాధ్యాయులైన నిడిచెనమెట్ల తిరుమలభట్లు గంగావజ్ఞులు అన్నావజ్ఞులుగారికిన్ని భారద్వాజసగోత్రులైన ఆపస్తంబసూత్రులైన బొందలపాటి తిరుమలభట్లవారికి నగ్రహారముగ నిచ్చిరన నారాజు శాలివాహనశకము 1380 అనగా హుణశకము 1458 సంవత్సరము తులాభారముదూగుటకై శ్రీశైలంబునకుఁ బోయినట్లు దెల్పబడియున్నది. గాన యంతకుమున్న యీతడు రాజ్యమేలుచున్నట్లు స్పష్టపడుచున్నది. కాబట్టి దీనింబట్టి ప్రోథదేవరాయలు 1458 సంవత్సరమునకు బూర్వమే యెస్పడో రాజ్యారంభము సేసినట్లు తోచెడిది. శ్రీనాథుడు కొండవీటికైఫయత్తులో నున్నప్రకారము కోమటి వెంకారెడ్డి ఆస్థానకవిగా ఉన్నాడు. కోమటి వెంకారెడ్డి క్రీ॥ శ॥ 1395 సం॥ రం మొదలు 1423 సం॥ రం వాఁక రాజ్యముచేసినాడు. 1379 సం॥ మొదలు 1401 సం॥ రం వఱకు రాజ్యముచేసిన హరిహరరాయలు ఒంటిస్తంభపుమేడ కట్టింపఁదలచి సభయందుఁ గూర్చుండి యెవరైన నొంటిస్తంభపుమేడ యింతకుఁ బూర్వముకట్టినారాయని యడుగ నచ్చటనున్న శ్రీనాథుడులేచి కోమటి వెంకారెడ్డి కొండవీటిలోఁగట్టించుచుండెనని చెప్పెను. హరిహరసమును గృతినొందిన తిప్పయ్య కొండవీటికుమారగిరి భూపాలునకు సుంగధద్రవ్యములిచ్చువాఁడు. ఈ

కుమారగిరి భూపాలుండు 1381 సం॥రం మొదలు 1395 సం॥ రం॥
వఱకు రాజ్యము చేసినవాడు వీరభద్రరెడ్డిపేరుగ 1415 సం॥రం ము
నకు బూర్వమే రాజ్యమునకువచ్చి 1436 సం॥ రం వఱకు రాజ్యము
చేసినట్లు దృష్టాంతములుగల యల్లాడ వేమారెడ్డియొద్ద నతఁడాస్థాన
కవీశ్వరుడుగా నుండెను.

మఱియు భీమేశ్వరపురాణములోని

ఉ॥ అన్నయ మంత్రి శేఖరుడహమ్మదుశాసనదానభూమిభృ
త్సన్నిధికిన్ మదిన్ సమఃచితంబుగ వేమ మహిను రేంద్ర రా
జ్యోన్నతి సంతతాభ్యుదయ మొదగఁబారసిభాషప్రాసినం
గన్నులపండు నైయమరుఁగాకితమందలివర్ణపదతుల్.

అనుపద్యమువలన నహమ్మదుషా రాజ్యమునకువచ్చినతరువా
తనే భీమఖండము రచియింపబడినట్లు తేలుచున్నది. ఈతఁడు కల్బురిగ
(Kulbarga) రాజధానిగఁబాలించెను. భామినీరాజులలో నహమ్మదు
షాయొకడు. ఈయన క్రీ. శ. 1422 సం॥ ౪౦॥ మొదలు 1435 సం॥
రం॥ వఱకు రాజ్యముచేసెను. దీనినిబట్టి భీమఖండము 1424 సం॥రం॥
ప్రాంతమున శ్రీనాథుడురచించియుండినది చెప్పనగును కావుననితడు
క్రీ. శ. 1384 సం. రం ప్రాంతమునజన్మించి, 1404 సం॥ రం॥ నై
షధము, 1424 సం॥ రం॥ ప్రాంతమునభీమఖండము, 1432 సం॥ రం॥
ప్రాంతమున గాశీఖండము, నాంధ్రీకరించియుండును. కావున శ్రీనా
థుఁడు 1384 సం॥ రం॥న జన్మించి 1432 సం॥ రం॥ ములకుమీదజీవిం
చినవాడు. సర్వజ్ఞసింగమనాయుఁడు 1422 సం॥ రం॥ మొదలు 1447
సం॥ రం॥ వఱకు బాలించినవాడు. పైఁగనిన యద్దటకాలమునుబట్ట
చూడగా బమ్మెర పోతరాజు పదునేనవశతాబ్దపు మొదటి యర్థభాగ
ముననున్నవాడని తోచుచున్నది.

బమ్మెర పోతరాజుంతకు సుమారు నాలుగువంద లేమలక్రితము
వాడని దెలియచున్నది.

పోతన కృత గ్రంథములు

ఈతఁడు భోగినీదండకమును, భాగవతమును వీరభద్రవిజయము
రచించెనని దోచుచున్నది. నాకుజిక్కిన భోగినీదండకమునందుగలకొం
త భాగము నేయిదిగువ వ్రాయుచుంటి.

భోగినీదండకము.

‘కామానలజ్వాలలస్వేగి చింతాభరభ్రాంతయైయున్న యింతిం
బరీక్షించి తన్మాత మాయాపరాభూత జామాత మిధ్యానయోపేత
విజ్ఞాతనానావశీకార మంత్రోషధవ్రాతహైకైక విఖ్యాతవారాంగ నా
ధర్మ శిక్షాధిసంఖ్యాత సమ్మోహితానేక రాజన్యసంఘాత నాచాల
తాబద్ధ నానామహాభూత యేతెంచికూతున్ బరీక్షించి నీతిన్విచారించి
బుద్ధిన్వివేకించిబాలన్ మిశత్కుంతలవ్రాత ఫాలగరాంభోజ రాజ
త్కపోలన్ సమందోష్ణనిశ్వాసతాలన్ విపర్యస్తనన్యాసచేలన్ మహాం
దోశనప్రేంభతస్వర్ణదోలన్ మృగేంద్రావలగ్నన్ దయావృష్టిమగ్నన్
మనోబాగ్నిభగ్నన్ విలోకించి లోనంబరాయత్తయై చిత్తజాతాసి
ధారాచలచ్ఛిత్త విన్నయై భిన్నయైయున్న భావబు భావించి నెయ్యం

బుగావించి బాలాజితత్వంబు మేలావిచారింప వేలావినోదింప నేలా
వయోధర్మమున్ రిత్తగాఁబుచ్చ నీవృత్తికిన్సేత్తురే కాముకుల్డాయగా
యంబు విద్యున్నికామోప మేయంబు ప్రాయంబు ధారాధరచ్ఛాయ
నెన్నే నుపాయంబులన్ విత్తమాయత్తముంజేయు మార్గిక్ష్మవారంబు
వేరంబుగాదీ విచారంబు వంశానుచారంబు సంసారసారంబు లాభా
దికారంబు” యి

భాగవతమునందు దత్తుడు శంకరుని నిందించిన సందర్భమున నీ
పోతన యీక్రిందివిధమున వ్రాసియుండె.

తే॥ గీ. వినుడుమీరలురొదమాని విబుధమునిహు
తాశనాది నరోత్తములార మోహ
మత్సరోక్తులు గావునామాటలనుచు
వారికందఱ కాపురవై రిహాపె

సీ. పరికింపనితడు దిక్పాలయశోహాని
కరుడి క్రియాసూన్యపరునిచేత
గర మొప్పనజ్జనా చరితమార్గము దూషి
తంబయ్యెనన్నగ తత్పుండు
మహితన విత్రిసమాననుసాధ్విన
స్మృతనూజను మృగశాబనేత్ర
ననలభూసురబంధుజన సమక్షమున మ
ర్కటలోచనుడుగర్గహణమర్థి
జేసి తా శిష్యభావంబు జెందుటాత్మ
దలఁచిప్రత్యుద్గతాభి వందనములెలమి
నడపకుండిన మానసీనన్నుగన్న
నోరిమాటకుఁదన కేమి గోరవోయె.

సీ. అనయంబులుప్త క్రియాకలాపుడుమాన
 హీనుఁడు మర్యాగ లేచివాడు
 మత్తప్రచారుఁ డున్నతప్రియమ దిగం
 బరుడుభూతప్రేతపరివృతుండు
 దామసప్రమథభూతలముకు నాధుండు
 భూతిలిపుండస్థి భూషణుండు
 నష్టశౌచుండు నున్నదనాధుఁడును దుష్ట
 హృదయుఁ డుగ్రుడునుపరేతభూని

గీ॥ కేతనుఁడు వితతప్రస కేశుఁడశుచి
 యతనితన కొక్కశివనామమరు ప్రవాద
 గలిగెఁగాని యశిఘ్రుఁడని కానకెఱిగి
 యెఱిగివేదంబుశూద్రున కిచ్చినటుల

వ॥ ఇతనికి నస్త్రుత్తనూజను విధివత్ప్రకారంబున నిచ్చితి.

సీ. సకలవర్ణాశ్రమాచార హేతువులొక
 మునకు మంగళమార్గము నుసనాత
 నముఁబూర్వముపిసమ్మతము జనార్దనమూల
 మును నిత్యమును శుద్ధమునుబరంబు
 నార్యపథానుగంబగు వేదమును విప్ర
 గణమునిందించిన కారణమున
 నేశివదీక్షయందేని మశ్యమపూజ్య
 డై భూతపతి దైవమగుచునుండు

గీ॥ నందుమీరలు భస్మజటాస్థిధార
 ణములఁదగిమూఢ బుద్ధులనష్టశౌచు

లై నశింతురు పాషండులగుచు ననుచు
శాప మొనరించె నాద్విజస త్తముండు.

ఇట్లు శివనిదయొనర్చె. శైవులు విష్ణుని వైష్ణవులు శివుని నిందిం
కలదు. శైవులు శివుని, వైష్ణవులు విష్ణుని నిందించువారులేరు. పోత
చార సంపన్నుడై శంకరుని ధూషించుట చదువరుల కేకాదు. క
డును వోషమనియేతలచి వీరభద్రవిజయముని శైవగ్రంథము
ను. ఈకవినయ్యడిక్రిందివిధముగ వ్రాసినపద్యము ననుసరించి పోత
ననిందానివారణార్థమై వీరభద్రవిజయమును రచించెననవచ్చును.

ఉ. భాగవతప్రబంధమతిభాసురత న్రచియించిదక్ష వృ
ద్ధాగకథాప్రసంగమున నల్పవచస్కుడనై తద
త్తాగమవక్త్రవోషపరి హారతకై యపనైక శైవశా
స్త్రాగదువీరభద్రవిజయంబు రచించెద వేడ్కశోడుతన్.

వి ర భ ద్ర వి జ య ము లో వి ష ద్య ము

శా, వరా ! దక్షియదక్షమానస వృథాయీధూషణంబేలరా
యోరేపాపములెల్లఁ బోవిడువురాయుగ్రాక్షుఁ లేపట్టురా
వైరంబొప్పదుశివుం దలపురావర్ణింపురా నాజ్యో
శారాత్ముండగు నీలకంఠుఁడెగడంగూరాదురా మర్నతీ.

అతిక్రమములైనపదముతో, మనోజ్ఞములైన యలంకారములతో సరసములైన రచనలతో, మధురమైన పాకముతో నగ్గలభక్తితో మిక్కుటమైన పాండిత్యముతో నహోహోచమైన లోకభంబుతో నలరు గ్రంథరాజముల బోతనరచియించి సాపాయంబుకాయంబు నొఱంగియు జీవించి రసజ్ఞశిఖామణులగు పాఠకుల వయాసవిందంబుల నాట్యమొనర్చుచున్నవాఁడు. ఈతనిగ్రంథనాంధ్రదేశీయులెల్లరుఁ బెల్లుగాఁజదివి భవదుగార్తులును భాషార్థులును, సుకవిపుంగవులును భాగవతులును, ముముక్షువులును ముగా నిర్దేపత్యమును, భాషాపరిజ్ఞానమును, బ్రహ్మనందమును భక్తిని, మోక్షమును బొందుదురుగాక యని యనుగ్రహింప పరమేశ్వరుని వేడుచు నీపాత్రమును ముగించుచున్నాను.

అంజనేయమూర్తి
అంజనేయమూర్తి
అంజనేయమూర్తి
అంజనేయమూర్తి
అంజనేయమూర్తి
అంజనేయమూర్తి
అంజనేయమూర్తి
అంజనేయమూర్తి
అంజనేయమూర్తి
అంజనేయమూర్తి

మహానగర పంచాయితీ పునర్వ్యవస్థీకరణ పరిశీలనావర్తిక

పుస్తకం సంఖ్య	TPLA123B169
పుస్తకం పేరు	బియ్యరపోతరాజు
తారీఖు	29/10/24
ముందు అర్థం	NO
వెనుక అర్థం	NO
మొత్తం పేజీలు	81
విద్య సైజు పేజీలు	NO
భాగ పేజీలు	II.B
లేని పేజీలు	NO
తయారు చేసినది	Ashwarya
పేజీలు విడదీసినది	Thosin
స్కాన్ చేసినది	Mounika
పరీక్ష చేసినది	HAEEMA
పేజీలు సరిచూసినది	
బైండింగు చేసినది	
ప్యాకింగు చేసినది	
పరిస్థితి	good